

Spiri
tus
Vani
g-tes

De 866

De
866

DE LITTERIS
 CANONICIS, VIDELI-
 CET FORMATIS, PACIFICIS,
 COMMENDATITIIS, AG DIMIS-
 SORIIS, QUIBUS IN ECCLESIA PRI-
 mitiua Sancti Patres ex generalium Conci-
 liorum decretis, in sacrosancta Nicæ-
 na synodo prius excogita-
 tis, vsi sunt.

*QV ARVM EXPLICAT IONE NON
 solum intima vetustatis penetrabilia referantur in rebus
 ecclesiasticis, sed & Iuonis, Burchardi, & Gratiani de-
 creta, Conciliorum tomi, & aliorum ecclesiasticorum
 tam recentium quam veterum atque prophano-
 rum scripta ab innumeris mendis
 repurgata, pristino suo nitore
 restituntur.*

GERARDO RODOLPHO GRAVIEN-
 SI AVCTORE.

COLO NI AE,

Apud Geruinum Calenium, & hæredes
 Ioannis Quentelij.

Anno M. D. LXXXII.

DE LITTERIS

CANONICIS, VIDE...

ET FORMATIS, PARS...

COMENDATIUS, AG...

ORIS, QUIBUS IN...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

IN OPVS GE-
RARDI RODOLPHI
GRAVIENSIS, DE LIT-
TERIS CANONICIS,

C A R M E N
SVFFRIDI PETRI LEOVAR-
DIENSIS V.I.C.

Fortis ut excubias nocturnis miles in armis
Acturus, secreta Ducum per symbola frangit
Hostiles carus insidias, quo tanta suorum
Agmina securam valeant servare quietem:
Sic etiam veneranda suis Ecclesia natis
Hostiles voluit cautè depellere fraudes.
Hinc Patribus mox Nicanis data tesseraprodit,
Concilio stabilita sacro, ritusq₃ vetusto.
Quam neq₃ paganus, neq₃ schismatis impius author,
Quamq₃ nec hereticus, nec dirus Apostata fallat.
Hec erat ad numeros prudenter epistola certos
Arcanis formata notis, quam prouidus olim
Antistes sacris solet impartire ministris,
Ut tutum praearet iter, si longius irent.
Hec igitur Patribus fuit usurpata vetustis.
Hec Graias Latiasq₃ fuit celebrata per oras.
Hanc quoq₃ Pontificum Canones, Burchardus, & Ius,
Et reliqui, qui Concilijs confecta sacra

Tractarunt Decreta Patrum, depingere libris
Curauere suis, & iustis tradere scriptis.
Sed quia Barbaries mendis infesta malignis,
Turpiter istorum foedauit scripta virorum.
Tota vetustatis nobis perisset auita
Cognitio, nisi doctrina studioq; politus,
Gerardus subiens constanti mente Rodolphus,
In lucem pulsas tenebris reuulisset apertam,
Purgassetq; nigris auctorum scripta lituris.
Hunc igitur studiosa cohors cognosce libellum,
Qui tibi non arcana modo sacraria Patrum,
Sed secreta etiam referat penetralia Cleri.
Hinc tibi Concilijs mendas abstergere sacris
Decretisq; potes, Canones hinc reddere puros,
Scriptoresq; potes reliquos: Quibus omnibus ille
Assulit optatum tandem post nubila Phoebum.

IN LIBRVM
DE EPISTOLIS FOR-
MATIS

GERARDI RODOLPHI.

ELEGI
IANI GVLIELMII LV-
BECENSIS.

S Vanæ quidem, veterum vitas, & tempora regum,
Gestaq; in annosis bella notare libris,
Historiasq; loqui, sacris & sacula priscis
Nostra carenatam neclere per seriem:
Sed melius longè studium, sed cura, GERARDE,
Vtilior, chartis inuigilare sacris,
Discere, quæ is olim subnixæ Ecclesiæ fulcris
Mirificis sensim creuerit aucta modis:
Quando Palestinis subito colluxit ab undis,
Illustri irradians omnia regna die:
Quiq; sacerdotes casti præpagine sacra
Vitea Christi adûm conseruere iuga,
Pallidæq; hæreseon qua contrâ inuenta venena
Antidota a sanctis multa fuere viris:
Quale hoc, impressa quod epistola tradit a forma
Presbyteri quoduis subsequeretur iter,
Et siue ille pygregis affecula, siue prophani,
Legitimis posset significare notis.

Vtile, me Christus, commentum: ast utile quamuis,
(Propudor !) hoc nostro tempore nemo scit.
Sed iacuit prisci tenebris, ut plurima, sæcli
Immersum, atq; hominum cognitione procul;
At non tale tuum confundere dedecus auum,
O mihi præ multis care Gerarde, sinis:
Scilicet Ausoniam callens & Achæida linguam,
Quicquid & in sacra discitur historia,
Eruis occultis latitantia symbola signis,
Inq; suum retrahis iam rediuvina diem.
Atq; tot una opera Canonum putentia sanas
Vulnera, quæ longi dudum aluere dies.
Suavius hoc studiū RODOLPHE, & diuite fructu
Et maiore pios utilitate beat.
Nec te, doctè, fugit tibi debita gloria, verum
Post genitis omnes concinet illa dies.
Verus honos dere Christi meruisse videri,
Hæc ena post vivet funera semper honos.

ILLVSTRISSI-
MO AC REVERENDISSI-
MO PRINCIPI AC DOMINO
D. ERNESTO, PROVIDENTIA DEI AM-
plissimo Eburonum Prasuli, Hildesemensi & Frisingensi Ad-
ministratori postulado, Principi Stabulensi & Malmunda-
riensi, Comiti Palatino Rheni, vtriusque Bauaria & Bulla-
nensis Duci. Marchioni Francimontano, Comiti Los-
sensi Hornensi, & Longiensi &c. Do-
mino suo clementis-
simo.

Consideranti mihi sepe nume-
rò, Illustrissime ac Reuerēdis-
sime Princeps, quem inter oēs
ecclesiasticos viros sublimi di-
gnitate conspicuos, atque anti-
quitatum non solùm admiratores sed & a-
matores egregios, potissimùm deligerē, cui
has meas de litteris Formatis scribendis in
sacro sancto concilio Nicæno primū exco-
gitatis elucubrationes nuncuparem: sic in-
ter varias & multiplices cogitationes ani-
mum meum subjicit, vt Illustr. Celsitudinē
tuam mihi ab vniuersis animi dotibus com-
mendatissimam ceteris omnibus præferem.
Quod vt audentius facerem, plurimæ caul-

EPISTOLA

sã me impulerunt, tum quòd omnibus no-
 tum est summam Illustriss. Cels. T. nobili-
 tatem esse, ex Imperatorum, Regum, & Du-
 cum stemmate ortam, vt eadem facilè hunc
 meum foetum ex inuidiæ morsu & obtre-
 ctatorũ dentibus sua auctoritate defendat
 & tueatur, tum quòd ex alijs fide dignissimis
 & eximijs viris accepi, Reuerendiss. T. Celsi-
 tudinem vtriusq; Iuris ac historiarum eccle-
 siasticarum nec non matheseos & Græcarũ
 litterarum circa quæ noster labor potissimũ
 versatur, peritissimam esse, tum denique
 quòd te omnium eruditorum & studioso-
 rum Mœcenatem & fautorem singularem
 esse intelligo, vt Illustriss. T. Celsitudo hoc
 opusculum suo quodammodò iure postu-
 lare videatur. Accedit his omnibus & illa
 caussa, quæ mihi ad hoc faciendum acerri-
 mos stimulos admouit, quod cum easdem
 lucubrationes Illustriss. & amplissimo Car-
 dinali Leodiens. defuncto, quem & eruditis-
 simum & eruditorum quoque Mœcenatẽ
 insignem fuisse constans adhuc fama testa-
 tur, nuncupare destinassem, cui à summis
 viris, præsertim clarissimo & prudentissimo
 D. Gasparo Scheto, in Belgio dum viueret
 Regis Hispaniarum nomine Thesaurario
 generali, & generosis reuerendisq; Domi-
 nis,

DEDICATORIA.

nis, D. Arnolde à Bucholtz & D. Conrado à Gaueren, Præpositis & Canonicis istic dignissimis, alijsque patronis meis fueram commendatus, eodem nunc in viuis non amplius existente, Illustrissimam Celsitudinem tuam vt reliquis præferam rationi consentaneum videtur, vt quemadmodum Illustrissima T. Celsitudo eidem in dignitate Pontificali successit, sic etiam in clientulorū & famulorum eius protectione atque fauore succedere, libelli que huius in 19. capita distincti tutelam suscipere non dignetur. Quid autem me potissimum mouerit, quòd tractatum de litteris Formatis hodie abolitum ex immensis errorum tenebris in lucem eruere, aliaque plurima eodem pertinentia cōscribere sim ausus, causæ sunt istæ, quòd video summum Pontificem Gregorium XIII. (quem Deus in tanta rerum omnium perturbatione ac extremi periculi metu vicarium suum inter homines constituit, vt omnibus malis sua qua valet singulari prudentia & vigilantia mederetur, nosque à summis miserijs & difficultatibus creptos ad optatum tranquillitatis portum demum perduceret) totum in hoc esse, ac toto tempore Pontificatus sui fuisse, vt ius Canonicum, præsertim decre-

(?) 5 tum

EPISTOLA

tum Gratiani, tomosque tandem Concilio-
 rum ab immensis quibus adhuc scatent
 erroribus repurgaret, adeò vt doctissimis vi-
 ris ex omnibus totius orbis angulis excitis
 curam elimandi ab innumeris mendis Gra-
 tianum & alios scriptores eòdem pertinen-
 tes demandauit, qui in sanctissimo isto labo-
 re plus minus decennium hætenus ita oc-
 cupati fuerunt, vt demum hoc opus sub
 prælo esse, totumque ius Canonicum nouã
 faciem & nouas vestes accepisse videatur.
 Verum enim uerò dũ in illo publico labore
 Romę summi viri iustructissima bibliotheca
 Vaticana ad hoc adiuti laborant, ego ne
 quid ecclesiæ & antiquitatum studiosis de-
 essem, animum ad emendandum Formatas
 litteras mirum in modum hætenus confu-
 sas & deprauatas adieci, ne studiosus lector
 sperata antiquitatis memoria, quæ semper
 veneranda esse debet, diutius frustraretur,
 quando sensum huius rei assequi non po-
 test. Nec tantum ad illas emendandas, sed &
 alias res eòdem spectantes accensus fui, quæ
 non solum ad scriptores ecclesiasticos anti-
 quitatisque memoriam penitus refricandã
 plurimum conferunt, sed ad ius Canoni-
 cum & tomos Conciliorum melius emen-
 dandos & repurgandos consilium adieci.

For.

DEDICATORIA.

Formatæ autem litteræ (vt paucis eas decla-
rem) olim instar salui conducti erant, vt di-
mittentibus obedientiæ & recipientibus fi-
dei ratio constaret, ne Antistites idoneos te-
merè desererent, & inidonei alijs frandu-
lenter obreperent, multi enim tunc sacris
non initiati à sua diœcesi in alteram temerè
proficiscentes se esse sacros ibidem men-
tiebantur, vt talifucos alios deciperent: vel
qui sacriati quidem essent, sed ob malæ antè
actæ vitæ memoriam suam diœcesin dese-
rentes ad alteram extraneam absque con-
sensu sui Episcopi transierunt, & tanquam
errones ab ouili suo aberrantes ibidem vi-
tam traduxerunt. Vt igitur fraus omnis &
mendacia talium hominum in posterum e-
uitarentur, sancti patres in Concilio Nicæ-
no congregati huic malo maturè medelam
adhibentes, ne quis ecclesiasticorum pieta-
tis prætextu ex sua ad alteram diœcesin trās-
iret, vel ne quis prophanorum sese ministe-
rio sacro initiatum esse apud exteros men-
tiretur, has Formatas litteras excogitarunt,
quarum vt in primitiua ecclesia post dictū
Concilium Nicænum frequentissimus v-
sus fuit: ita postea cū hæretici eiusmodi
notas Episcoporum imitarentur in desue-
tudinem abierunt. Quæ quidem vt sint faci-
endæ

EPISTOLA

endæ ex cap. 9. & 10. huius opusculi abundè constabit, apud ipsum Gratianum distinct. 73. luonem parte 6. de caussis clericorum ca. 434. & sequenti, Burchardum lib. 2. de eccl. ord. decret. ca. 227. & apud alios scripto resita deformatæ neglectu posteriorū ecclesiasticorum, vt primæ suæ institutionis faciem non ita habere videantur, quas ex tenebris erutas antiquitatum studiosis nolo amplius deberi, quin eas in lucem tandem proferam. Dolendum sanè quòd ex ijs monumentis, quæ maiores nostri homines prudentissimi nobis reliquerunt, non solum multa interierint, sed etiam quæ in hoc vsque tempus adseruata sunt, ita deprauata & mutila subinde leguntur, vt vix intelligi queant. Vnde homines docti circa duo potissimum versari debent, partim vt de præclaris operibus hætenus non ita lectis in lucem edendis cogitent, partim vt ad repurgandos veterum scriptorum libros, qui huiusmodi præclaras ne dicam necessarias res perpetuis monumentis consignarunt, ab innumeris quibus adhuc scatent mendis animum adijciant. Accipe igitur Illustrissime ac Reuerentissime Præsul hunc qualemcunque meum fœtum multis sudoribus mihi comparatum sub tuæ Celsitudinis auspicijs.

DEDICATORIA.

cijs emissum, & eo animo à me profectum, quo clientes suos Principes merito colere & exornare debent, atque ita accipe, vt non quantum Illustriss. Cel. T. postulat, & suo quodam modò iure exigere videtur spectet, sed quantum ipse nunc præstare possum, olim fortè meliora, si Deus mihi vitam prorogauerit, & hunc meum laborem antiquitatum studiosis esse vtilem cognouero, in lucem emissurus. His Illustriss. T. Cels. benè valeat, cui vt ouile sibi commissum diu-
tissimè custodiat, & in perturbata hac re-
petiam augeat, Deus Optim. Maxim. conce-
dat. Datum Coloniae Agrippinae ex Colle-
gio Iuristarum. Id. Maij, Anno salutis hu-
manæ M. D. LXXII.

Illustriss. & Reuerendiss. Cels. T.

Obsequentissimus famulus
Gerardus Rodolphus.

ERRATA, QVAE INTER EX-
cudendum obiter irrepererunt, sic
corrigitio.

Pag. 6. lin. 4. pro ad lege ab.

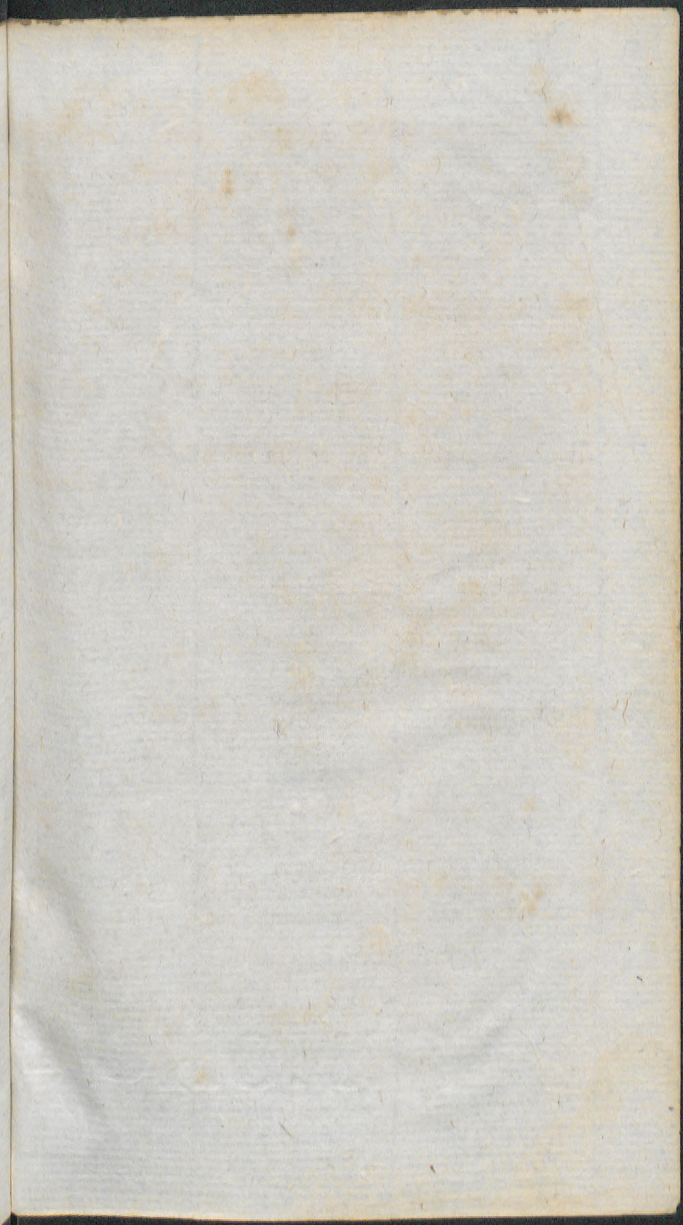
Pag. 18. lin. 21. pro siue lege sine.

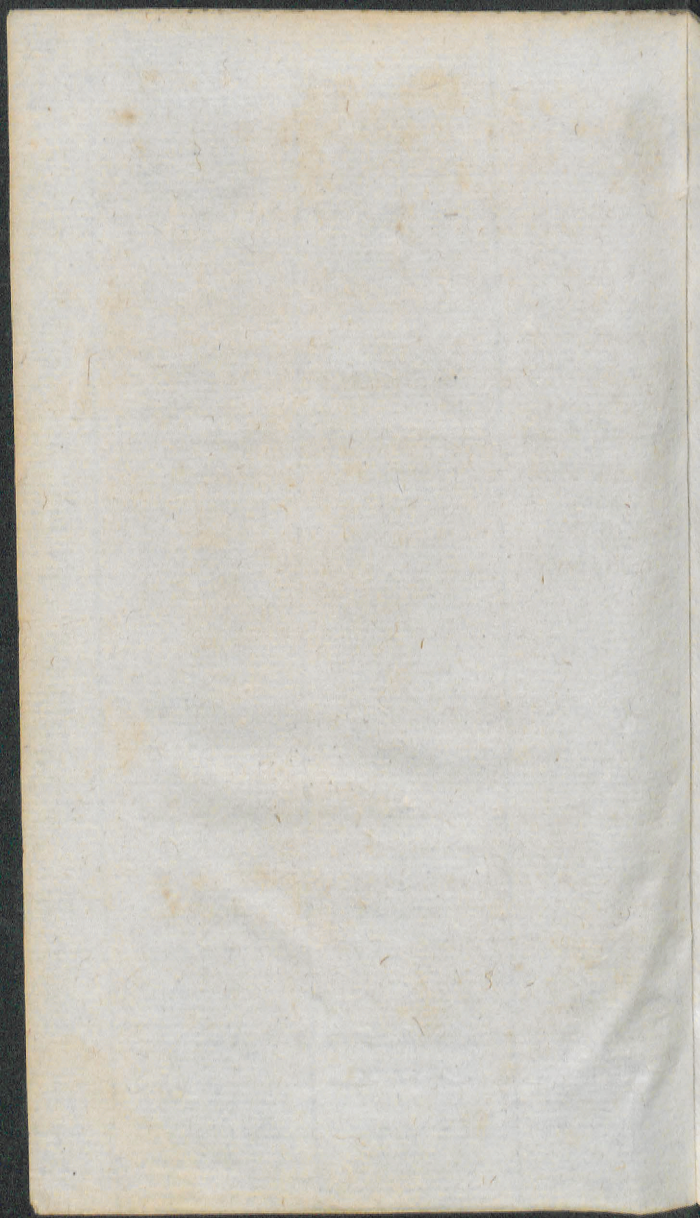
*Pag. 22. lin. 4. lege signum tale S, similiter & pag.
54. linea 24.*

Pagina 63. linea 6. pro libella leg. libello.

*Pag. 82. lin. 3. Nicæni lege cum æ diphtongo & in
alijs locis, atque linea 12. pro esse leg. est.*

*Pag. 85. lin. 17. pro perfectò leg. profectò. Cetera
æquus lector facile videbit.*

x

DE CANONICIS LITTERIS.

CAPVT PRIMVM.

V M nuper in Gratianum, *Occasio &*
Burchardum, Iuonem, *mendandi*
Conciliorum Tomos, & alios id *formatas*
genus scriptores ecclesiasti- *litteras*
cos inciderem, ac multa de *que fuerit*

Canonicis litteris formandis, aliaque quàm plurimã eòdem spectantia perperam in his posita viderem, quæ ab ipsa rerum veritate plusquàm *δὲς διὰ πᾶσῶν* discreparèt, siue horum peruersitas auctoribus ipsis ob linguæ Græcæ & arithmeticæ imperitiã, quæ tamen considerata sæculi istius barbarie meretur veniam, siue temporum iniuriæ potius adscribi debeat, permultum certè caliginis tum his ipsis scriptoribus, tum etiam alijs hinc dependentibus, atque adeò quidem vniuersis ecclesiæ antiquitatibus offusum esse depræhendi. Quocirca cum nulli non venerabilis esse debeat antiquitatis memoria, præfertim eius, quæ nascentis ecclesiæ qualemcunque faciem nobis repræsentsat, rogatus ab amicis, vt studiosis ad istorum auctorum explanationem & vetustatis illustrationem ali-

A

quid

quid subsidij adferrem, emaculandis mendis ac discutiendis erroribus istis & animũ & calamum adieci. Quod quidem quò faciam expeditius, ratio postulat, vt primũ hic explicem, quid sint Canonicae litterae, & quot earum formae: Deinde quomodo hæ inter se confusae sint, et qua ratione distinguere debeant, tum etiam quibus notis veteres vti soleant in concipiendis litteris arcanis, Canoniarum epistolarum vsui ferme respondentibus. Postremũ quæ sint in formatis litteris scribendis obseruanda ostendam, & tum demum ad emendationem exemplorum perperam positorum, aliaque quædam eòdem pertinentia perueniam, prout omnia latius ex singulorum capitum titulis apparebunt.

CAPVT I I.

Quid sint litterae Canonicae, & quot, & quæ sint earum formae.

*Quid sint
litterae
Canonicae.*

Sunt igitur litterae Canonicae breuiter epistolae ecclesiasticae, ex decreto Patrum in Concilio Nicæno certis quibusdam characteribus conformatae, quas Episcopi clericis iter ingredientibus tutelae ergo & fraudis euitandae gratia salui conducti instar impartiri solent. Nã sanè cũ in ecclesia primitiua, multis adhuc hæreticis, schismaticis, apostatis,

tis, idololatriis, & atheis, in Christianos
 pessima quæque machinantibus, ecclesia-
 rum Antistites multorum fraudibus ex-
 positii essent, ne quis vel indignus alicui E-
 piscopo obrepere, vel dignus merito sub-
 sidio ab aliquo fraudari posset, constitutum
 est, ne clerici sine litteris Canonicis iter in-
 grederentur, vt ex 42. Canone synodi
 Laodicenæ patet, ita vt hoc veluti certissi-
 mum esset argumentum sinceræ fidei, si
 quis huiusmodi litteris commendatus ab
 Episcopo suo ad quemuis alium se confer-
 rer, & eo ipso de fraude ac hæresi suspectus
 esset, quisquis peregrinatus his careret Hoc
 inuentum esse Patrum synodi Nicænæ in-
 frâ latius declarabitur, capite decimoquin-
 to: Græcorum certè esse vel ex eo saltem
 apparet quòd characteres quibus hæ litte-
 ræ formantur, & græci sint, & ad græcum
 numerum quantitas eorum expendatur,
 vt ex propolitis formis infrâ satis liquet: Ac
 dicuntur quidem hæ litteræ Canonice,
 propter eà quòd sacris Conciliorum Cano-
 nibus introductæ & confirmatæ sunt. Quo-
 niam verò pro rerum & personarum varie-
 tate necessitas ipsa diuersos scribèdi modos
 Antistibus subiecit, factum est, vt Canoni-
 carum litterarum formæ quatuor extiterint:
 formata scilicet, Pacificæ, Dimissoriae, et Cõ-
 mendatitiæ, quæ vt nominibus, ita & vsu ip-

DE LITTERIS

so discrepant, sicut in singulis iam ordine de-
clarabitur.

CAPVT III.

Formatae litterae quae sint.

*Quid sint
litterae for-
matae.*

Formatae litterae (Græcis τετυπωμένα, à τυ-
πω) sunt, quas Suetonius in vita Domit.
vocat formales, à forma, quales sunt Princi-
pum, quæ ad certam quandam formam ve-
luti obseruatione religionis conscribantur,
vel sunt dictæ κατ' ἐξοχὴν, siue per excellen-
tiam, quod singularem formam habeant, vel
potius à characteribus Græcis, quibus ex-
dem olim scribebantur, nomen habent. O-
ptatus Episcopus Mileuitanus lib. 2. de schi-
smate Donatistarum, formatas vocat episto-
las communicatorias certa formula conce-
ptas, quas tanquam fidei suæ tesseras & con-
fessionis symbola vltro citroque Episcopi
mittebant ad Pontif. Romanum. Ait enim
suos cum Damaso Papa communicare, cum
quo totus orbis formatarum commercio cõ-
cordat. Augustin. etiam sic formatas appel-
lari epistola 163. testatur, qua disputans cum
Donatista Fortunio, suam ecclesiam esse Ca-
tholicam iactante, tandem quæsiuit, vtrum
tales Formatas epistolas posset quo vellet
dare? hoc modo facillimè illam terminari
posse quæstionem. In concilio igitur Nice-
no

CANONICIS.

no primo formatæ litteræ inter Ecclesiasticos sunt excogitatæ, quò fraus omnis & fallacia euitaretur, ne quis Ecclesiasticorum, pietatis prætextu ex sua in alteram diœcesin sine his litteris à suo Episcopo concessis, trāsiret, vel ne quis prophanorum se ministerio sacro initiatum esse apud exteros mentiretur.

Cur formatæ litteræ sintinuētæ

CAPVT IIII.

Pacificæ litteræ quæ sint.

Pacificæ litteræ Græcis εἰρηνικαὶ dictæ, sunt commeatus & licentia proficiscendi, quasi pacis arbitre, vt πολεμικαῖς opponantur. Turrianus summus theologus & philosophus ait, pacificas dictas pacis litteras, quibus Episcopus Romanus approbabat ecclesiarum, ad quæ eas mittebat, fidem, communionem, & societatem. Pacificæ etiam Episcopis in comitatum Principis, vel clericis in aliam ciuitatem euntibus dabantur, quas tamen alij solis tantummodò pauperibus dari solitas asseuerant, tanquam in viaticum.

quid sint litteræ pacificæ.

CAPVT V.

Dimissoria litteræ quæ sint.

Dimissoriæ litteræ, Græcis ἀπολυτικαὶ sunt, quæ ostendunt ex dimissione Antistitis clericum vel Episcopum transiturum, sine quibus in aliena diœcesi nemo ordines

quid sint litteræ dimissoriae.

facros suscipere debet. Ideoque si cui ea forte necessitas incumbit, ut ab alio ordinari eum oporteat, quam ab Episcopo suo, aut eo qui huius Archiepiscopus est, is ad Episcopo suo litteras dimissorias impetrare debet, quae eum à suae dioceseos nexibus dimittat, & alteri ordinandum concedat.

CAPVT VI.

Commendatitiae litterae quae sint.

*Quid sint
litterae cō-
mendati-
tiae.*

Commendatitiae siue commendatoriae litterae Graecis *συστατικαί* sunt, quae apud Ecclesiasticos hic proprie dantur suspectis, velut in testimonium innocentiae, atque ut Cuiacius addit, cōmunionem separatis, ignorantibus, reis postulatis, quibus absoluti declarantur. Itaque dari solent clericis ab Episcopis qui illos ordinarunt, dum eos commendat, eorumque ordinationem declarant. Quin & Episcopis & clericis segregatis dantur, & ijs qui alioqui fuerunt in excommunicatione non bona.

CAPVT VII.

Quam confusè harum litterarum nomina apud Ecclesiasticos & prophanos Scriptores usurpata reperiantur, & de vera earum differentia, ubi diuersorum auctorum loci plurimi restituntur.

Breuiter ostendimus quid litteræ Canonicae, & quotuplices, & quales earum formæ singulæ sint, iam verò quoniam earum nomina apud auctores diuersis modis confusa sunt, vt & his ipsis & ijs etiam quæ ex his dependent aliquid lucis infundamus, placet has nebulas discutere, & quæ vera omnium inter ipsas differentia sit hic quàm plenissimè poterimus declarare.

Non puto autem apud vllum probatum auctorem, nisi confusè in ipsis synodis & Photio Patriarcha Constantinopolitano, illam inueniri differentiam, quam Balsamon Canonum Apostolorum Conciliorumque diuersorum interpres, & nonnulli alij ecclesiastici inter illas quatuor formas, quas

suprà explicui, posuerunt, imò Gratianus & aliquot Canonistæ Dimissorias, Com-mendatitias & formatas litteras pro eodem accipiunt, vt ex eiusdem Gratiani decreto distinctione septuagesimatertia & alijs locis aperte constat, vt pluribus non sit opus. Quanquam non ignoro ipsum Gratianum hæc in alijs locis sui decreti aliquantulum distinguere, & scio aliam posse ex clausicis Scriptoribus dari differentiam, vt aliud sit dimissorias esse litteras, (Modestinus enim iurisc. dimissorias vocat, quòd per eas causa ad eum qui appellatus est dimit-titur, quæ vulgò nunc apud Practicos

*que sit dif-
ferentia in-
ter Commē-
datitias,
formatas,
dimissori-
as, & pacē-
fic. as lite-
ras, latè
hic tracta-
tur, que
etiam ea-
rundem cō-
fusio, ex di-
uersis au-
toribus
probate.*

*Discrimen
inter Com
mendatiti-
as & Paci-
ficas litem
ras ex syno-
do Chalce-
don. ca. 11.*

*Commen-
datitia, li-
tera va-
rie accipiū-
tur.*

Apostoli dicuntur) & aliud Pacificas, aliud
formatas, aliud item commendatitias, quod
ex vi nominis & analogia vniuscuiusq; ver-
bi facile elicitur, vt his rebus mordicus inhæ-
rere, & singula velle ex auctoribus discute-
re, operæ non videatur precium. Videtamē
eundem Balsamonem, aliosque Scriptores
ecclesiasticos locis diuersis de eadem diffe-
rentia, quam etiam Canonibus Apostolorū
& ipsis concilijs probare nituntur. Synodus
enim Chalcedonensis can. 11. dicit, litteras
commendatitias ijs solis personis quæ sunt
suspectæ, dandas esse, & pauperibus Paci-
cas. Verba eius synodi in tomis conciliorum
à Surio editis ex translatione Herueti sunt
hæc: Omnes pauperes & qui auxilio indigēt,
cum examinatione, cum epistolis seu Paci-
fis ecclesiasticis solis viam ingredi statuimus,
& non cum Commendatitijs, quoniam lit-
teras commendatorias ijs solis personis quæ
sunt suspectæ præberi oportet. Balsamon in
Photio ad eundem Canonem ex versione
eiusdem Herueti ait: Commendatoriæ scri-
pturæ dicuntur, quæ dantur clericis ab ijs qui
illos ordinarunt Episcopis eos commenda-
tes, atque eorum ordinationem declarantes,
vt ex 13. can. huius synodi ostenditur. Dicitur
& eæ, quæ dantur Episcopis vel clericis se-
gregatis, & qui alioqui fuerunt in non bona
existimatione, de quibus hic loqui videtur.

Dimissoriæ verò quæ etiam Pacificæ dicuntur, aliæ sunt: Dicuntur autem Dimissoriæ, ut quæ ostendunt ex dimissione Antistitis clericum, vel Episcopum transiturum. Pacificæ verò, quòd cùm talis offertur scriptura, ab eo qui ordinatus est, pacem inter Antistites fore arguunt. Neque enim qui alienum clericum recipit, cõfratrem suum opprimeret, & nec ei præiudicabitur, nec clericus offendetur, tanquam ei qui ipsum ordinavit iniuriam faciens. Quod verò idem canon ait: Pauperibus esse dandas pacificas, sic est intelligendum, non quòd reliqui, qui subsunt Episcopo, nõ hoc debeant viatico instrui, sed quòd ut plurimum qui sunt pauperes ecclesiastico auxilio indigent. Item canon 13. eiusdem synodi ex translatione eiusdem (qui apud Gratianum dist. 71. in c. Extraneo clerico quoque extat) sic ait: Peregrinos clericos & lectores in alia ciuitate præter Commendatitias litteras sui Episcopi nusquam penitus ministrare debere. Balsamõ hunc canonem sic interpretatur. Nonnulli quidem dixerunt, Commendatorias hic litteras pro Dimissorijs dictas esse, alij autem dixerunt Canonem de Commendatorijs litteris loqui, quæ dantur accusatis hominibus, qui post examinationem innocentes inuenti sunt, mihi autem videtur hic canon de litteris Commendatorijs definire, quæ clerici ordinationem declarant,

*Balsamon
Dimissori-
as & paci-
ficas literas
hic confuso
dit, quam-
uis mox de-
stinguat.*

*Commenda-
torie pro
dimissorijs*

eu m̄que dimittunt, vt etiam alibi ministret & operetur. Commendatoriæ enim quæ ad tollendam suspicionem dantur, etiam laicis præbentur, de quibus nulla hic fit mentio. Item ad Cano. Apostolorum cap. 33. idem Balsamon ait: Sine litteris Commendatitijs non admitti externos Episcopos, Presbyteros, vel diaconos antea didicimus: Nunc autem definit Canon eos qui Commendatitias litteras adferunt, de pietate ac religione debere examinari, & si rectè de fide sentiant, ad communionem admitti: Sin fecus, vt dubios ac suspectos recusari; alimentis autem non oportere eos frustrari definitum est. Et hæc quidem præsens canon. Alijs autem canonibus cauetur, vt licet litteras commendatitias habeant, & de fide rectè sentiant, dimissorias tamen litteras suorum Episcoporum ostendere oportere, alioqui sacris non operaturos. Per Commendatitias. n. litteras eos esse sacros probatur, sed per dimissorias licere ijs in aliena terra sacrificare ostenditur. Et ideo præsens canon trigessimustertius apud Photium solius communionis meminit, non autem ministerij, qui iuxta veterem editionem in Conciliorum tomis trigessimusquartus est canon, sed secundum Gentiani Herueti, quem Surius tantopere reliquis

*Discrimē
inter Com
mendatiti
as & Di
missorias.*

quis versionibus præfert, translationem in iisdem tomis trigesimus secundus est, Græco magis textui respondens, cuius verba sunt ista: Nullus externorum Episcoporum, vel Presbyterorum, vel Diaconorum, sine Commendatitijs recipiatur, ijsque adferentibus, examinentur. Sin minus, ijs quæ sunt necessaria alijs exhibitis, ad communionem ne admittantur, multa enim per surreptionem fiunt. Hanc Herueti versionem ideo adscripsi, vt studiosis constaret, eandem non solum hic, sed in alijs etiam locis esse mutilam, quemadmodum infra latius patebit, sic ex Græco textu restituendam, vt post verbum (examinentur) ista periodus in hunc modum interferatur. Et si quidem sint præcones pietatis, admittantur. Sin minus &c. vt & vetus translatio rectè habet, quæ tamen in sequentibus errat sic vertendo. Nec quæ sunt necessaria ministrentur eis: cum Græcus textus affirmatiuè non negatiuè hunc locum habeat, quem etiam Balsamon sic exponit, vt supra liquet, alioqui nullus erit sensus. Sed præstat hic Græca verba subiicere, vt lector fontes cognoscat, quam diutius de hoc loco contendere. *μυδὲνα* (inquit canon 33. apud Photium, & 32. in Concilio. tomis) τῶν ξένων ἐπισκόπων, ἢ πρεσβυτέρων, ἢ διακόνων ἄνευ συστατικῶν προσδέχεται.

*Error Gen-
tiani &
veteris et-
iam inter-
pretis.*

ὁσα, καὶ ἐπιφερομένων δὲ αὐτῶν, ἀνακρινίῳ ὄσαν.
 καὶ ἐμὲ ὡς κήρυκες τῆς εὐσεβείας, προσδέχ-
 ὄσαν. εἰ δὲ μή γε, τὰ πρὸς τὰς χρείας αὐτοῖς ἐπι-
 χορηγήσαντες, εἰς κοινωνίαν αὐτοῦ μὴ προσδέξ-
 ῶμαι, π. κ. μά γαρ κατὰ συναρπαγὴν γίνεται. En
 hic vides lector, & veterem interpretem &
 nouum in isto canone transferendo errasse.
 Sed fortè dices, vt multa in tomis Concilio-
 rum à Surio Colonix editis sunt perperam
 impressa, vel inter edendum omissa, ita etiam
 hic factum est. Ad quod respondeo, me ean-
 dem versionem Gentiani paulò antè citatã
 legisse in Photio cum scholijs Balsamonis
 Lutetix edito, vt interpretes periodum dictã
 vertere vel neglexerit, vel in suo exemplari
 non habuerit, & etiam veterem me versionẽ
 in tomis à Petro Crabbe priùs editis ita le-
 gisse. Nota obiter me Græcum exemplar Pa-
 risijs à Conrardo Neobario, Anno 1540.
 impressum per omnia hic sequi, quanquam
 alterum exemplar apud Andreã V Veche-
 lum eodem loco 1558. impressum subinde
 aliter legit, vt in dicto canone (δὲ) particula
 post ἐπιφερομένων, ab eodem non sit addita,
 & habet πρὸς χρείαν in singulari numero,
 absque articulo etiam τὰς, vt ibidem vide-
 re est. Item ad 15. canonem Apostolorum a-
 pud Photium, vel secundum Surij distincti-
 onem 14. qui incipit: Si quis presbyter, vel
 diaconus, vel omnino & c. ex translatione
 He-

Herueti idem Ballamon ait: Nota quod nõ
 folùm Commendatitijs litteris clerico opus
 est volenti in alia diœcesi agere, & quæ sunt
 clerici exercere, sed etiam dimissorijs litteris
 Episcopi, qui eum fecit, clericum: Nisi enim
 huiusmodi litteras ostendat, ab operatione
 prohibetur. Et ad canonem Apostolorum
 12. ex eiusdẽ Herueti versione, qui sic habet:
 Si quis clericus vel laicus segregatus, siue nõ
 recipiendus, discedẽs in altera vrbe receptus
 fuerit absq; litteris Cõmendatitijs, segregetur,
 & qui exceptit, & qui exceptus est. Balsa-
 mõ dicit: Aliud est segregatus, & aliud is, qui
 nõ est recipiendus. Qui .n. segregatus est, ab
 ecclesiastica communione arcetur, qui autẽ
 non est recipiendus, multis modis non ad-
 mittitur. Sin autem est segregatus (vt sequẽs
 canon 13. habet apud Photium, qui in to-
 mis Concilior. ex Suriidistinctione cum 12.
 vnicus est) eius intendatur segregatio. Hic
 textus Græcus rationem addit, quam Her-
 uetus transferre omisit, sic post segregatio-
 nem omnino addendam: Tanquam qui mẽ-
 titus sit, et ecclesiam Dei seduxerit. Eĩ δὲ ἀρω-
 ρισμένῳ εἶν (inquit Canon Græcus) ἐπιτε-
 νεῖται αὐτῷ ὁ ἀπορισμὸς, ὡς ψευσαμένῳ καὶ ἀ-
 πατήσαντι τὴν ἐκκλησίαν τῆς θεῆς. Quanquam
 hanc rationem similiter imprimere negle-
 xerit VVechelus in suo exemplari, vt con-
 stat ex canonibus Apostolorum cum scho-
 lijs

*Versto Genũ
 tiani hęc es
 am mutila
 est.*

lijs Zonaræ Monachi ab ipso editis. Item
 Can. 16. Apostol ex Herueti translatione
 & Balsamonis distinctione (qui in postre-
 mō editis Conciliorum tomis ex causa
 modō dicta est 15) sic habet. Sin autem E-
 piscopus nihili faciens aduersus eos decretā
 à munere cessationem , eos vt clericos re-
 ceperit , segregetur , vt immodestia & in-
 solentia magister. Rursus Gentianus hic
 est mutilus , qui quædam huius Canonis
 non transtulit. Legendum igitur est: Sin
 autem Episcopus, apud quem morari eos
 constat , nihili faciens &cæt. Verba enim
 Græca sunt : Εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος , παρ' ὃ
 τυγχάνουσιν , παρ' οὐδὲν λογισάμενος τὴν
 κατ' αὐτῶν ὀριθεῖσαν ἀργίαν , δέξεται αὐτοὺς
 ὡς κληρικοὺς , ἀφορίζεσθαι , ὡς διδάσκαλος ἀ-
 τάξιας. Quod nos nō calumniandi illius, sed
 veritatis asserendę gratia hic admonemus,
 vt studiosus lector trāslationes cautē legat,
 & Græcis potius fontibus quàm latinis in-
 terpretum canalibus nitatur & fidat. Sed ad
 rem. Balsamon hunc Canonem ita inter-
 pretatur. Nota quōd præsens canon segre-
 gat Episcopum , qui suo clero connumera-
 uit alterius diœcesis clericum , absque sui
 Episcopi dimissorijs litteris . Item ad sy-
 nodi Laodicensis Canonem quadragesimū
 secundum ex Herueti translatione sic inci-
 pientem : Quod non oportet eos qui sunt
 sacra

*Gentiani
 translatio
 et hic mu-
 tula.*

sacrati vel clerici, sine litteris Canonicis i-
 ter ingredi: Balsamon vocat litteras Ca- *Balsamon*
 nonicas indifferenter Commendatitias & *Canonicas*
 Dimissorias; verum ad canonem 9. sy- *litteras,*
 nodi Sardicensis, Canonicas vocat Com- *nunc Com-*
 mendatitias & Pacificas, vt dimissorias & *mendatitias*
 pacificas vbique confundere videatur, de *as & Di-*
 quo post latius dicemus. Quanquam in *missorias*
 tomis Conciliorum Surijs dictus Canon 42. *vocat, nunc*
 aliter habet, & quidem ex prima vulga *Comm-*
 ri editione sic: Quod non oportet sacerdo- *datitias et*
 te, vel clericum praeter iussione[m] sui profi- *Pacificas.*
 cisci Pontificis. Vel vt secunda editio habet.
 Non oportet ministrum altaris, vel quem-
 libet clericum, praeter iussione[m] Episco-
 pi ad peregrina proficisci. Verum canon
 quadragesimus primus eiusdem synodi tale
 quid habet, vt ex editione prima sic con-
 stat. Quod non oporteat sacerdotem vel
 clericum sine litteris proficisci Canonicis.
 Altera editio aliter habet sic. Non opor-
 tet ministrum altaris, vel etiam Laicum, si-
 ne Canonicis litteris, id est formata aliquo
 proficisci. Gentiani editio tertia ex fide
 Graeci textus melius translata sic habet huc
 Canonem primae versionis magis responden-
 tem: Quod non oportet ei qui est sacratus vel
 clericus sine iussu Episcopi iter ingredi. Hic
 tamen vt omnis dubitatio tollatur, sciendum
 est ipsum Gentianum Heruetum, quem Su-
 rius

*Ratio cur
canones a
liter apud
Photiū,
aliter in cō
ciliorum to
mis distin
guantur.*

rius in Concil. tomis magis sequitur, canone
42. præposuisse canoni 41. quod ille genera
lius sit, hic specialior, quamuis Græcus tex
tus & vetus versio contrà habeant, vt ex di
ctis patet. Verba enim canonis 42. in exem
plari Græco hæc sunt: ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικὸν ἢ κλη
ρικὸν ἀνευ κελεύσεως ἐπισκόπου ὀδεύειν. Itē can.
41. sic. ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικὸν ἢ κληρικὸν ἀνευ κανο
νικῶν γραμμάτων ὀδεύειν. Adhæc Gentianus

*Carthag.
Synodus cō
fundit Di
missorias
& forma
tas litteras
apud Pho
tium.*

posteriolem hunc canonem in plurali ver
tit: Quod non oportet eos qui &c. cūm tex
tus Græcus eundem in singulari habeat. Vi
de canonem quoq; synodi Carthagin. apud
Photium 26. in quo dimissoriam & forma
tam epistolam synodus idem esse scribit, ex
distinctione Balsamonis & Herueti versio
ne sic incipiens: Similiter Episcopi trans ma
re non peregrinentur, &c. Quanquam in Cō
ciliorum tomis postremò editis, vbi distin
ctio est melior, aliter habetur, & 28. non 26.
canon est illic in Carthag. 3. prouinciali, ex
vulgari translatione sic: Item placuit, vt Epi
scopi trans mare non proficiscantur, nisi con
sulto primæ sedis Episcopo suæ cuiusq; prou
inciæ, vt ab eo præcipuè sumere possint
formatam. Græcus tamen textus ex impres
sione Neobarj aliter habet canonem 26. &
28. quàm Surius in Conciliorum tomis dis
stinxit, vel ipse Balsamon in Photio, sed 23.
Canon simile quid habet sic: ὁμοίως ἐπίσκο

ποι πέραν θαλάσσης μὴ ἀποδυμείτωσαν. εἰ μὴ
 μετὰ ψήφισματ' ὅ τ' ἡ πρώτη καθέδρα τῶ ἰδίου
 ἐκάστης χώρας ἐπισκόπου. τῶτ' ἔστιν, εἰ μὴ ἀπ' ὅ
 αὐτῶ τ' πρωτεύοντι ὅ κατεξαίρετον λάβη, τὴν ἢ
 τις λέγεται ἀπολυτικῆ, τετυπωμένω ἦτοι πα-
 ράθεσιμ. Verum hic est animaduertendum,
 diuersa Concilia diuersis temporibus Car-
 thagini fuisse & alibi à Patribus habita, quæ
 Surius iuxta temporum rationem rectè di-
 stinguunt, & primum, vel secundum, vel ter-
 tium Concilium vocat, & unicuique suos
 Canones attribuit. Balsamon autem & Ge-
 cus 14. Conciliorum textus ex Neobarijim-
 pressione aliter distinguunt, & diuersa Cō-
 cilia diuersis temporibus vno in loco habi-
 ta velut in vnam massam atque aceruum
 accumulunt. Hinc illa varietas & confusio,
 quòd 26. canon in Græco textu eiusdem
 Carthaginens. Concilij nihil tale de forma-
 tis litteris habet, sed 28 canon quid simile
 sic: ἱερεσβύτεροι καὶ διάκονοι & κληρικοί, οἱ ἐν τῷ
 ἰδίῳ πράγματι ἐκκλητον παρέχοντες, ἐπὶ τὰ
 πέραν τῆς θαλάσσης ἐκ κοινωνίας μηδαμῶς δε-
 χθῶσιν. Imò etiam Conciliorum tomī prius
 à Petro Crabbè Minorita editi longè aliter
 sæpe distinguunt Canones, quàm postero-
 res à Suriō emissi, & eius textus subinde lon-
 gè est castigatior, quàm in tomis Suriij acces-
 sione nouorum Conciliorum & epistolarū
 Pontificalium, Decretorumque ex manu-

*Cur distin-
 gno Cano-
 num in to-
 mis Conciliorum Su-
 rij sit me-
 lior, quàm
 Balsamo-
 nis apud
 Photium.*

*Litteræ in
verdū sim-
pliciter in
Synodis po-
nuntur, vt
formatas
vel alias
intelligāt.*

scriptis exemplaribus non sine summo fa-
dore auctis. Item Canon 7. Carthag. 1. Syn-
nodi prouincialis ex Suriij distinctione sic
habet: Casianus Vsulensis Episcopus dixit.
Statuat grauitas vestra, & vnusquisq; clericus
vel laicus nō cōmunicet in aliena plebe sine
litteris Episcopi sui. Ad quē Canonem notā
dum est, quod interdū Concilia simpliciter
ponūt (vt & hic) sine litteris Episcopi sui, vt
formatas, vel quid simile intelligāt. Et can.
58. eiusdem synodi ex distinctione Balsamo
nis sic: Quōd alieni clerici ab alijs Episcopis
nullo modo suscipiātur. Vide deniq; Antio-
chenæ synodi sub Iulio I. celebratę can. 7. 8.
et 11. Verba can. 7. ex editione prima sūt hæc:
Nullus peregrinorū sine pacificis, id est, cō-
mēdatitijs suscipiatur epistolis, vel vt secūda
editio habet. Nullū absq; formata (quā Grę-
ci epistolā dicunt) peregrinorum clericorū
suscipi oportet. Vel vt tertia Herueti habet:
Nullus externus siue Pacificis suscipiatur. En
hic vides, Interpretes Cōmēdatitias, Forma-
tas, & Pacificas litteras confundere. Herue-
tus tamē Græca melius vertit, quæ sic se ha-
bent. Μυδένα ἀνευ εἰρηνικῶν δέχεσθαι τῶν ξένων.
Balsamon in hoc canone lectorē remittit ad
ea, quæ Apostolorū can 33. & Chalcedonē.
synodi 13. tractauit, quibus quoq; meminit
15. can. Apostol. & 17. synodi in Trullo, nec
non 11. huius Antiochenæ deponentis Epi-
scopum,

*Hic inter-
pretes cō-
fundunt in
suis versio-
nibus cō-
mēdatiti-
as, Pacific-
as, & For-
matas lit-
teras.*

scopū, qui sine Pacifica seu dimissoria Metropolitani epistola ad Imperatorē abierat. Hoc autē loco externos vocat, q̄ ab alijs dicētesibus veniunt. Itē verba can. 8. eiusdē synodi Antiochen. ex 2. editione ita se habēt: neq; presbyter ad regiones lōginquas formatas (.i. canonicas) epistolas dare, & nisi ad finitimos Episcopos simplices epistol. mittere p̄sumat: vicarijs verò Episcopi, q̄ à Gręcis chor episcopi vocātur, formatas facere liceat. Hic alię editiones ab Herueto & alijs factę, pro Formatas habent Pacificas, atq; in plurali nō singulari, presbyter, pręter adhuc alia mox dicēda; & rectē quidē, vt in Conciliorū tomis à Surio editis ad dictum Canonē videre est. Prima. n. vulgaris editio sic habet. Presbyteri, qui sunt in agris, Canonicas epistolas dare nō possūt, ad solos tantū vicinos Episc. litteras destinabūt. Chorepiscopi autem qui sunt irreprehēbiles dare possūt pacificas, i. generales epistolas. Tertia editio ex Heruetyersione sic. Nec presbyteri, qui sunt in pagis, dēt Canonicas epistolas, vel ad solos vicinos Episcoposepist. emittāt. chorepiscopi autē nulli reprehēlioni affines, dēt pacificas. Hic *Veteres interpretes in transferendo hunc textū turpiter errarunt.* prima vulgaris translatio & tertia Gentiani melius textū ex fide verterūt, q̄ secunda, & tertia meli⁹ q̄ prima, q̄ rectē (vel) exponit, quū secunda & prima contrariū sensum habeant, vt ex iisdē trāslationibus patet. Quare

textum Græcum etiam hoc loco adscribere
 placet, vt ex eodem omnia meliùs intelligā-
 tur: μή δὲ πρεσβυτέρους (inquit canon 8. a-
 pud Neobarium) τοὺς ἐν ταῖς χώραις κανονικὰς
 ἐπιστολάς διδόναι, ἢ πρὸς μόνους, τοὺς γείτονας
 πισκόπους ἐπιστολάς ἐκπέμπειν. τοὺς δὲ ἀνεπι-
 λήπεις χωρεπισκόπους, διδόναι εἰρηνικάς. Balsam
 mon ad eundem Canonem paucis ait: Didi-
 cisti quænam sunt Pacificæ vel Dimissoriæ
 epistolæ, & quænam sunt quæ dicuntur Cō-
 mendatitiæ & Canonicæ. Verba can. II. eius-
 dem synodi ex trāslatione Herueti ita se ha-
 bent: Si quis Episcopus, vel presbyter, vel o-
 mnino ex canone, citra sententiam & litte-
 ras Episcoporum prouinciæ, & maximè Me-
 tropolitanorum, ad Imperatorem proficisci
 aggressus fuerit, is abdicetur, & eiiciatur nō
 solum à communione, sed etiam à dignita-
 te, cuius est particeps &c. Vide etiam can. 17.
 sextæ synodi in Trullo, qui de Dimissorijs
 tantum inter cætera sic loquitur: Nullus o-
 mnino clericus in quocunque sit gradu po-
 testatem habeat sine proprij Episcopi scri-
 pta Dimissoria in alienæ ecclesiæ catalogum
 referri. Lege quoque titulum 8. cap. 5. & 6.
 de Paræcijs apud Photium de discrimine
 Commendatitiarum & Pacificarum littera-
 rum, quas Græci *συσατικές, ἀ συσατέω*, com-
 mendo vel probō, & *Εἰρηνικάς* siue ἀπολυτι-
 κάς, vocant. Commendatitiæ enim proprie

suspectis dantur, vt prius est dictum, & vt
 Cuiacius summus Iurisc. addit, communi-
 ne separatis, ignotis, reis postulatis, quibus
 absoluti declarantur. Pacificæ verò Episco-
 pis in comitatum Principis, vel clericis in a-
 llam ciuitatem euntibus. Aut vt clariùs di-
 camus, *συστατικαί* sunt probatoriæ litteræ,
 quæ & formatæ dicuntur. Interdum etiam
συστατικαί generaliter vocamus Dimissorias
 testimoniales quascumque, vt ex Nouel-
 lo. de Episcopis et clericis videre est. Iuo 6.
 parte sui decreti de caus. clericor. cap. 2 16.
 Aliud inter Commendatitias & Pacificas lit-
 teras ponit discrimen, quàm suprâ dicta sy-
 nodus Chalced. habet, quòd scilicet hono-
 ratoribus personis tantum præstari conue-
 niat Commendatitias, & pauperibus exulâ-
 tibus Pacificas: Sed ille aliam translationem
 eiusdem Canonis II. ex Concilio Chalced.
 sumptam secutus est, vt pote primam, quæ
 inter cætera sic habet: Propter quod Com-
 mendatitias litteras honoratoribus tantum-
 modò præstare personis conueniat. Secun-
 da editio sic cum prima in sensu conuenit:
 Commendatitias epistolas eos tantum acci-
 pere conuenit, qui in opere sunt clariores.
 Sed tertia editio Gentiani suprâ dicta ex dia-
 metro cum prima & secunda distat. Quare
 vt hunc locum melius intelligamus, & trã-
 slatores inter se conciliemus, præstat hic ad

*Iuo secut^o
 primam e-
 ditionem
 aliter dif-
 ferentiam
 ponit inter
 Commen-
 datitias et
 Pacificas
 litteras,
 quàm su-
 præ distin-
 ximus ex
 translati-
 one Genti-
 ani.*

fontes recurrere, atque Canonē II. Concilij Chalcedon. Græcè ponere, vt lector Græcæ cum Latinis versionibus exactius conferre possit: Πάντας (inquit Canon) τοὺς πένητας καὶ δεομένους ἐπικαρίας, μετὰ δοκιμασίας, ἐπιστολοῖς ἢ τῶν εἰρηνικοῖς ἐκκλησιαστικοῖς μόνοις ὁδοῦ εἰν ὠρίσαμην, καὶ μὴ συστατικοῖς, διὰ τὸ, τὰς συστατικὰς ἐπιστολάς προσήκειν τῖς οὐσίμ ἐν ὑπολήψει μόνοις παρέχειν ἑαυτοῦ προσώποις. Hic tota difficultas consistit in voce illa apud Græcos ambigua (ἐν ὑπολήψει) quæ tamen magis in malam quàm in bonam partem capitur. Nam ὑπόληψις propriè dicitur suspicio & opinio, dicitur & existimatio, iudicium, atque aliter. Phalar. in epist. pro bona opinione collocat, similiter & D. Chrysostomus in bonam partem, subinde pro iudicio & existimatione capit sic: Τῆς γὰρ ὑπολήψεως εἶδει σε φροντίσαι τῆς σῆς, quod est, rationem tuæ existimationis te decebat habere. Sed dicet, suspectæ personæ apud classicos Scriptores nunquam solent commendari, solemus enim eum, quem alteri commendamus, frequenter cum laude describere, vt eius animum ad quem scribimus commendato conciliemus, & sic sensus primæ & secundæ translationis eiusdem canonis melior est, quàm tertix Herueti à Balsamone & Cuiacio etiam approbatæ, vt ex superioribus constat. Verum ad illum scrupulum tollendum, ni

Concilia.
tio contra-
riorū loco.
rum inter
lionem et
Balsamo-
nem.

hil probabilius & synodorum rationibus accommodatius adferri potest, quàm si dicamus Commendatitias litteras variè pro diuerso impetrandi modo sumi, quemadmodum etiam Balsamò ad dictum Canonè testatur, vt suprà dictum est, què Cuiacius sequitur, sed Pacificas litteras in comitatum Principis Episcopis vel clericis in alià ciuitatem euntibus tribuit, cum eas dicta synodus Chalceden. & Balsamon solum pauperibus concedant. Et sanè nisi Græcum textum postea legissem, dicerem Iuonem longè melius ex prima versione synodi Chalcedonen. differentiam eam inter Commendatitias & Pacificas litteras collocasse, nõ obstante, quòd Balsamon Patriarcha aliter hunc locum intelligit, atq; etiam apex Iurisc. Cuiacius, qui non temerè quid scribere solet. Antequàm verò in Græcū exemplar inciderem, penitus mecū rem expendere inceperā, dubitans nū verbum Græcū, ex quo hæc translata sunt, tã anceps esset, vt ad honoratioris & suspectos simul referri posset, qd' postea sic fieri nulla ratione posse deprehendi. Nā ὑπομιμῶς apud Græcos dicitur suspectus, & ἐντιμότερος honoratior, atq; ἐνδοξότερος clarior, inter quas voces nulla est affinitas vel allusio, aut paronomasia, vt apud Latinos est in amantiū & amantiū, atq; alijs multis verbis ambiguis. Lectori itaq; suū hic liberū relinquo

*Epilogus
prioris que
stionis de
canonica-
rum litte-
rarum quatuor
formis,
nunc alte-
ra sequitur
de occultis
notis.*

iudicium, sed quis tot Patribus in eodem Concilio Chalcedonensi congregatis contradicere audebit? si commendatitias litteras suspectis, & non honoratioribus dari personis intellexerint & voluerint. Plura ex synodis tantum recentioribus quam veteribus de quatuor harum vocum discrimine repeterem, nisi hæc sufficerent, quæ ego ex diuersis concilijs & eorum interpretibus alijsque scriptoribus tam fuscè collegi, ut studiosi intelligerent differentiam, quam Canonistæ & auctores ecclesiastici inter has voces constituent, ab illis modò exactè obseruari, modò ab iisdem confundi, adeò ut vix sibi quo ad hoc discrimen constare videantur.

CAPVT VIII.

De occultis notis, quibus veteres uti solent, Canonicarum litterarum vsibus tantum non respondentibus, quas aliter philologi, aliter Iuriconsulti, & aliter Ecclesiastici accipiunt.

*Cur occultæ notæ dicantur, vel mysticæ, & aliter, ut arbitrarie lute-
re.*

Historici & rei militaris scriptores multa habent de huiusmodi formatis epistolis, vel quid simile, (simile enim quiddam tamen non per omnia esse videtur) quas illi occultas vocant, & arcanas, vel mysticas notas, quòd secretum contineant mysteriũ, & aliter, ut singulas, vel per syncopen singulas & siglas (quemadmodum vigilias posteriores dixere viglias & viglas, nisi à voce Græca

ca siglas velis deducere, *σιγλαι* enim accentu in fine, sunt notæ compendiariæ, vulgò cyphræ) atque singularias nec non arbitrias litteras, quòd ex arbitrio scribentis formantur, quæ ideo sunt inuentæ, ne hostes consilia nostra intelligerent, & vt inter amicos secreta manerēt: Suetonius enim ait Cæsaris primum inuentum esse, belli tempore per notas scribere, sic structo litterarũ ordine, vt nullum verbum effici posset. Verba eius in vita C. Cæsaris cap. 56. de libris, commētarijs, & epistolis per eum editis hæc sunt. Epistolæ quoque eius ad Senatum extant, quas primùm videtur ad paginas & formam memorialis libelli conuertisse, cùm antea Consules & Duces non nisi transuersa charta scriptas mitterent. Extant & ad Ciceronem, item ad familiares domesticis de rebus, in quibus, si qua occultius perferenda erant, per notas scripsit, id est, sic structo litterarum ordine, vt nullum verbum effici posset, quæ si quis inuestigare & persequi vellet, quartam elementorum litteram, id est D. pro A. & perinde reliquas commutet. Hactenus Suetonius. Vocat autem notas (quas vulgò nunc abbreviaturas & cyphas dicimus) occultiores elementorum observationes, vt E. pro B, F. pro C, & sic deinceps. Qua sanè scriptura nullum integrum verbum coalescit, vt si Romam tali modo

*Exempla, quibus do-
cetur hære-
ticos etiã
notas for-
matã lic-
terarum i-
mitatos fu-
isse.
Notæ quid
Theologis.* scribas, necesse est, vt huiuscemodi litteræ
Vrpdp. proueniant, quæ nullum verbũ (vt
vides) efficiunt. Notis etiã interdum episto-
læ formatæ scribuntur apud ecclesiasticos,
aliter paulò notas intelligentes. Sozomenus
enim de Iuliano apostata loquens ait. Præci-
puè verò æmulatus esse dicitur notas littera-
rum Episcopaliũ, quibus solent inter se
scribentes commendare peregrinos, & quò
proficiscantur, & vnde veniant indicare. Idẽ
lib. 7. cap. 17. dicit inter cætera. Per notas
quasdam epistolis inscriptas, quas alij non
intelligũt. Loquitur de hæreticis, inter quos
etiam fas non erat in orationis communio-
nem venire cum his qui aliunde adueniunt,
nisi litteras adportent, quæ ipsos in opinio-
ne cum hisce conuenire declarent. Idem lib.
8. cap. 3. sic ait: Et hinc porrò in Syriam per-
uenit Acatius, Flauiano litteras Pacificas ab
Aegyptijs & Occidentalibus sacerdotibus
adferens &c. Primum autem exemplum de
Iuliano loquens auctor ex Gregor. Nazia-
zeno mutuatus est, qui simile quid habet in
secunda oratione contra Iulianũ Apostatã.
Sunt qui notas et singula inter se differre tra-
dunt, quòd notæ non sint litteræ, & Singula
siue Singla sint singulariæ litteræ sine sylla-
barũ coagmentis, vt passim apud Iurise. vi-
dere est. Notis (inquit Paulus I. C. lib. 4.
ad edictum) scriptæ tabulæ non continetur,
quia

*Discrimẽ
inter No-
tas & Sin-
gula apud
I. C.*

quia notas litteras nō esse Pedius li. 25. ad edictum scribit. Et Plutarchus in Catone ait, *Σημεῖα ἐν μικροῖς καὶ βράχεσι τύποις πολλῶν γραμμάτων δύναμιν ἔχοντα.* Cicero quoq; lib. 13. ad Atticū epist. 32. sic ait. Et quòd; ad te de decem legatis scripti, parum intellexisti, credo; quia *διὰ σημεῖων* scripseram. Alibi notam apponere idem dixit sic: Reliquis epistolis tantum faciā, vt notam apponam, quæ mihi tecum conuenit. id est, *σύνθημα*, quod est in secretiore scriptura vel signum vel nota arcana, vt dixi, vel ænigma sensus abstrusioris. Hinc per notas scribere, Græci dicunt *τὸ συνθηματικῶς γράφειν*. Sed eā differentiā inter notas & Singula scriptores quidā nō agnoscūt, vt Suetonius, Gellius, et alij Philologi, qui aliter (vt ex Suetonio suprā dixi) vocant notas. Vide eundē A. Gellium li. 7. c. 9. de notis Cæsaris, vbi & duorum exemplorū astu barbarico excogitatorū sub bello Punico et Persarū meminit. Si quis plura hisce de rebus velit, videat Probi Grammatici cōmentarium satis curiosum de huiusmodi scribendi ratione à Cæsare vsurpata, & alios quamplurimos. Aug. etiam Cæsar occultum scribēdi modum sic fecit. Spiramina vocis conceptæ ex lucidis mutauit in opaca, quorū barbaricè votis renitentē pulchra quadā adinuētiōne metatheseos orchemate conuenientē ad nutū efficit; hoc est, Cæs. Aug. vt tutò & secretò scri-

Suetonius, Gellius, et nonnulli alij aliter notas intelligunt, quā I. C. vel Theologi.

scriberet quod vellet, Alphabeti litteras trā
 spositione varia mutauit, ita vt b. pro a, c
 pro b. poneret, & sic consequenter de singu-
 lis. Et quò scriptura magis tortuosa mane-
 ret secretior, pro suo arbitrio transposuit lit-
 teras in latum & longum, ad quamlibet di-
 stantiam ordinis, numeri, & loci. Habebant
 & simile quid Lacedæmonij veteres, cùm
 occultare litteras publicè ad Imperatores
 suos & militiæ duces mittendas volebant,
 ne si ab hostibus interceptæ forent consilia
 sua noscerentur; & epistolas eo modo factas
 σκυτάλην vocabant, proptereà quòd in mo-
 dum scuticæ ex coriaceo loro fiebant, σκύ-
 τῶ enim corium dicitur, vnde & Scytale
 Laconica genus secretioris epistolæ prouer-
 biali locutione appellatur. Ausonius in qua-
 dam epistola ad Paulinum, vbi varios occul-
 tè scribendi modos enumerat, hanc Scytalé
 eleganter describit in hunc modum:

*Vel Lacedæmoniam Scytalen imitare, libelli
 Segmina Pergameitereti circundata ligno
 Perpetuo inscribens versu, qui deinde solutus
 Non respondentem sparso dabit ordine formas,
 Donec consimilis ligni replicetur in orbem.*

Basiliius etiam præter Suidam & Gellium
 meminit huius Scytales in epist. ad Candi-
 dianum sic: εφοβέμην προσβλέπων, ὡς οὐδεὶς
 ἐν αἰτίαις ὧν Σπαρτιάτης Λακωνικῶν σκυτά-
 λην. Vide Herodotum quoque li. 5. 7. & 8.

nec

nec nõ Frontinum lib. 3. c. 13. de huiusmodi secretis litteris. Item Ioannem Trithemium Abbatem ex recentioribus, qui ex professo sex libros *πολυγραφίας* scripsit, quibus varios occultè scribèdi modos artificiosè quidem sed satis obscurè, vt à paucis intelligantur, tradit. Nostro quoque seculo Baptista Leo Florentinus facilem de occultis scribèdi notis artem excogitauit, ad quem lectorè breuitati studens remitto.

CAPVT IX.

Quid in formatis litteris obseruandum sit.

Vt igitur vsus scribendarum formatarũ litterarum rectius intelligatur, sciendum est decem in huiusmodi epistolis esse obseruanda. Primò, vt prima littera patris apud Græcos sumatur, vtpote *πατρός*. Secundò, prima littera filij, vt pote *υἱῆς*. Tertiò, prima littera spiritus sancti, vtpote *αἱγιῶς*. Quartò, prima littera principis Apostolorum Petri, vtpote *πετρῆς*. Quintò, prima littera Episcopi formatam epistolam scribentis. Sextò, secunda littera eius ad quem scribitur, testificandæ causæ. Septimò, tertia littera eius qui accipit & defert litteras formatas. Octauò, quarta littera loci, ex quo epistola scribitur. Nonò, numerus Indictionis anni illius, quo litteræ scribuntur. Decimò, Amē, numerus

Quæ in formatis litteris scribendis sunt notanda.

in

in fine semper addendus, quemadmodum
latius ex Iuonis cap. 433. de causis clero-
rum parte 6. sui decreti constat. Quod qui-
dem capitulum, quia magnam lucem huic
tractatui ad intelligendum formatas litteras
adfert, placet integrum ferè, caput cum eius-
dem inscriptione in hunc modum subijce-
re, vt studiosi antiquitatum melius hæc om-
nia intelligant.

C A P V T X.

*De modo conficiendarum epistolarum forma-
tarum, quem Nicæna synodus inter Episcopos in
faciendis epistolis conseruandum esse instituit.*

*De modo
scribendi
formatas
epistolas
ex decreto
Iuonis sum-
pto.*

Græca elementa litterarum numeros et-
iam exprimere nullus, qui vel tenuiter Græ-
ci sermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur
in faciendis epistolis Canonicis (quas mos
Latinus Formatas appellat) aliqua fraus falsi-
tatis temerè præsumeretur, hoc à Patribus
trecentis octodecim Nicææ congregatis sa-
luberrimè inuentum est & constitutum, vt
formatæ epistolæ hanc calculationis seu sup-
putationis suæ habeant rationem, id est, vt
assumantur in supputationem prima Græca
elementa Patris, & filij, & Spiritus sancti, id
est, π, υ, α : Quæ elementa octogenariû qua-
dringentesimum & primum seruant nume-
ros. Petri quoque Apostoli prima littera, id
est π . quæ numerum octogesimum signifi-
cat.

cat: Eius qui scribit epistolam prima littera, cui scribitur secunda, accipientis tertia, ciuitatis quoque de qua scribitur quarta, & Indictionis, quæcunque est illius temporis, numerus assumatur. Atque ita his omnibus Græcis litteris, quæ (vt diximus) numeros exprimunt, in vnum ductis, vnam quæcunque collecta fuerit summam epistola teneat. Addat prætereà separatim in epistola etiam nonagenarium & nonum numeros, qui secundum Græca elementa significant ἀμν. Tres igitur prædictæ litteræ Græcæ, id est, π, υ, α, & prima littera ex nomine Petri; id est, π, quingentesimum sexagesimum & vnum faciunt numeros: π. enim prima, quæ est in nomine Iummi Patris, 80. numerat. υ. verò, quæ est prima in nomine filij, 400. numerat, α, verò quæ prima est in nomine Spiritus Sancti, vnum indicat. Si addas π, quæ est in nomine Petri prima, id est, 80. reperies 561. ἀμν verò, quod in prædictæ epistolæ fine scriptum est, 99. indicat, α. enim vnum μ. quadraginta. η. octo, υ. 50. numerū, qui 99. efficiunt numeros. Si verò totam summam simul iungas, 660. epistola numeros tenet. Sed propter minus scientes ponenda videntur elementa ipsa Græca cum numeris proprijs.

I. II. III. IIII. V. VI. VII. VIII. IX. X. XX. XXX.
 α. β. γ. δ. ε. ς. ζ. η. θ. ι. κ. λ.
 XL. L. LX. LXX. LXX. XC. C. CC. CCC. CCCC. D. DC.
 μ. ν. ξ. ο. π. ς. ϕ. τ. υ. φ. χ.
 DCC. DCCC. DCCCC. M. Haecenus Iuo.
 ψ. ω. π}. α.

Adhæc multi Canones de huiusmodi litteris Commendatitijs & Formatis extant apud Iuonem parte 6. cap. 210. cum capp. seqq. ex Canonibus Apostolorum cap. 13. necnon Concilio Nicæno cap. 15. & 16. atque ex 2. lib. Clementis desumpti. Vide etiam cap. 434. & sequens apud eundem Iuonem eadem parte 6. ut infra latiùs videbitur, ubi eadem capitula nimis vitiata à me castigantur, & suo nitori restituantur.

CAPVT XI.

Iuliani Antecessoris glossarium ineptè suggilare textum formatæ epistolæ.

Iuliani Antecessoris glossarium hic taxatur.

Vt autem ad emendationem Scriptorum tandem perueniam, miror Iuliani Antecessoris glossarium corrigere hunc textum de formatæ epistola loquentem: Qui secundum Græca elemēta significant amē, & iustinare legendum esse, significat; cum vtraq; lectio sit bona. Nam qui (significant) legunt, ut Iuo part. 6 de caus. cleric. cap. 433. istud ad præcedens nomen Numeros referunt; qui
 verè

verò (significat) vt decretum Gratiani, distinct. 73. hoc referunt ad antecedens substantiuum Numerum, idem enim est, siue ita legas: Addat præterè separatim in epistola etiã nonagenarium & nonum numerum, qui secundum Græca elementa significat amen. Siue ita: Addat præterè separatim in epistola etiã nonagenarium & nonum numeros, qui secundum Græca elementa significant amen. Excusari tamen idem glossarius ex parte potest, eò quòd ibidem & formulam Attici Episcopi Constantino pol. ad finem Concil. Chalcedon. additam vnà cum distinct. 73. decreti citet: qui locus in Conciliorum tomis est corruptus, vt benè correxisse videatur, si ad eum solùm referat, & malè, si distinctionem dictam, quæ benè se habet, emendare velit. Nam certum est epistolam Attici Episcopi ad finem Concilij Chalcedonens. additam, à sciolo quodã Græci sermonis ignaro corruptã esse, vt ille pro (amen) legerit, valete in domino; vt ibidem videre est, cùm (amen) ob quatuor characteres Græcos α. μ. η. & ν. 99. numerũ significantes, vt modus formatas scribendi litteras requirit, omnino sit addendum. Quare citato loco, valete in domino; tanquam adulterinum & supposititium est expugendum, eiusque loco Amen substituendum, vt Luo & Gratianus rectè habent. Aut si vale-

*Locus in
tomis Con
ciliorum
deprava
tus hic e
mendatur.*

te in domino retinendum esse cōtendas, ob consuetudinem litteras taliter scribendi, vt earundem finis sit, valet; Amen tamen valet preponēdum est, vt mox melius in Iuone videbimus.

CAPVT XII.

Diuersa Formatarum litterarum exempla apud Iuonem emendata.

Iuo diuersis in locis, hic restitui iur. Mirū etiā est in magno Iuonis decreto parte 6. de caus. cleric. ca. 434. & 435. numeros Latinos cum characteribus Græcis non conuenire, & iisdem capitibus omnia tam Græca quàm Latina corruptissima esse, & hoc à nemine hactenus obseruatum fuisse, vt conferenti Latinos characteres cū Græcis, eoque bene supputanti facilè patebit. Quare locus dictorum capitulorum ita est restituendus, vt in priori cap. sub finem. Summa horum 1539. in Latinis sit expungendum, & 1439. eius loco ponendum, vt exactè cum Græcis characteribus qui subsequuntur, & rectè se habent, Latinus numerus cōueniat. Verū omnes figuræ Græcæ post Data Treueris eodem cap. sequentes tanquam superflue, & ad proximè sequens caput transponendæ, omnino sunt expungendæ; cum constet exemplum formatæ epistolæ totum ex præcedentibus characteribus Græcis exactè posse cognosci, vt conferenti manifestum euadet,

uadet, & sequēs etiam capitulum post Data nullas notas Græcas habet. Qd̄ ad posterius exemplum Formatæ epistolæ cap. 435. sequente positum attinet, notandum est, Latinos números rectè se habere, & Græcos ex diametro pugnare, vt minimè cum exemplo Formatæ epistolæ conueniant, qui sunt ita restituendi: π.υ.α.π.δ.α.ρ.δ.θ. & μν, id est, characteres præcedentis capituli post data Treueris sunt sumendi, & hi delendi. π.υ.α.π.δ.α.λ.θ. tanquam supposititij, atque sub finem pro Data 5. Idus Maij, substituendū Data Viriduni 5. Idus Maij, vt constet de loco, quod & præcedenti epistola benè est obseruatum, vt nomen ciuitatis, ex qua litteræ sunt scriptæ; iuxta modum Formatarum rectè sit additum. Quæ omnia vt melius intelligantur, placet hic ordine characteres Græcos & Latinos seorsim velut in tabula ponere, ac valorem vniuscuiusque ad latus exprimere, vt cuius error, si eundem cum formula faciendi Formatam epistolam conferat, constet, præsertim cū luo his capp. magnam lucē distinctioni 73. apud Gratianum adferat, & de ecclesiastic. ord. decret. lib. 2. apud Burchardum cap. 227. atque epistolæ Attici Episcopi sub finem Chalcedonen. cōcilij additæ, optimeque dicta capp. faciant vñā cum præcedenti capitulo ad intelligendum

dum litteras formatas, quæ ab alijs scriptoribus nimis concisè & obscurè sunt positæ, vè Oedipo non Dauo esset opus.

GRAECI CHARACTERES

exèpli prioris epistolæ formatæ, quod est apud Iuonem 6. parte de caus. cleric. cap. 434. vnà cù corundem estimatione Latinis notis expressi, sunt hi, à nobis vt esse debent correcti, & suis locis pristinoque nitori restituti.

Prima exè-	π.	30.	Significat.	primam litteram Patris apud
plum epi-	υ.	400.		Græcos, vtpote πατρός.
stolæ for-	α.	1.		primam litteram filij, vtpote υἱ.
matæ apud				primam litteram spiritus sancti, vtpote ἁγίου.
Iuonem	π.	30.		primam litteram principis Apostolorum Petri.
hic est cor-	ρ.	100.		primam litteram Rathbodi Episcopi, formatam epistolam scribentis.
rectum.	θ.	70.		secundam litteram in Roberto, vt in eo cui scribitur.
	θ.	200.		tertiam litteram in Gislemaro, vt persona accipientis et deferentis.
	θ.	400.		quartam litteram in Treueris, vt loco ex quo scribitur epistola.
	θ.	9.		numerum Indictionis, quæ est de anno dñi illius temporis, 906.
	α. μ. ι. ν.	99.	numerum in fine addendum semper, α enim significat 1. μ. 40. υ. 8. & ν. 50, quæ simul addita & collecta faciunt 99. vt supputanti constat.	
		Summa 1.439.		

Ergo in Latinis notis apud Iuonem 100. super sunt, quæ ut supra dictum est latius, 1539. habent.

POSTERIORIS EXEMPLI
 characteres Græci hic sequuntur, quod est
 apud eundem Iuonem cap. 435. sequente,
 vnâ cum eorundem valore Latinis no-
 tis expresso, à nobis quantum
 fieri potuit cor-
 recti.

m. o. α. π. ϑ. κ. p. ϛ. ϙ. ϛ. μ. ν.	Valēt apud Lati- nos et Ari- thme- ticos.	80. 400. 1. 80. 4. 1. 100. 4. 9. 99.	Signi ficāt.	primam litteram Patris apud Græcos.	Exemplū posterius apud Iuo- nem hic e- mē datur.
				primam litteram filij.	
				primam litterā spiritus sancti.	
				primā litteram Petri Apostoli.	
				primam litteram Dado: Epi- scopi Virdunensis epistolam scribentis.	
				secundam litterā in Rathba- do, vivate eo cui scribitur.	
				tertiam litteram in Aduino, vt eo qui litteras defert.	
				quartam litterā in Virduni, vt loco ex quo scribitur.	
				numerum Indictionis, quæ est de anno domini 906.	
				numerum in fine vnius cuiusq; epistolæ formatæ addendū.	

Summa, quæ cum Latinis notis apud Iuonem
 exactè conuenit. 778.

*Vt numerus
indictionum
sit inuesti-
gandus.*

5

*Cur olim
indictio sit
instituta,
& cur sit
postea ad
Pontifices
translata.*

Hic sciendum est obiter, indictionis numerum ita esse inueniendum. Primum annis Christi 3 adde, deinde productum diuide per 15. quod ex diuisione restat, est indictionis numerus. Si verò nihil post huiusmodi partitionem remanserit, tunc diuisor quæsitum ostendet, id est numerum indictionis 15. esse significabit. Vt in hoc exemplo & proxime præcedente annus domini est 906. cui adde 3. sunt 909. quem numerum diuide per 15. supersunt 9. numerus indictionis quæsitus, quotiens verò ostendit, (quod hic 60. est) quoties circulus indictionis à natali Christi sit iteratus. Quare definiunt auctores indictionem esse spatium 15. annorum, singulis enim annis numerus aliquis indictionis ab 1. ad 15. ordine tribuitur, deinde à principio repetitur ordo. Indictio autem ideo à Romanis olim cum ferè vniuerso orbi dominarentur (teste Asconio) fuit instituta, ne tributorum soluendorum memoria laberetur, quam Pontifices nostri post tempore Constantini Magni ab obitu Maxentij in Concilio Nicæno decretam, vsui nunc diuerso applicarunt, vt numerus indictionum annis Christi, nõ Imperatorum in diplomatibus suis responderet. Nam Principes olim populo certam nummorum summam siue hoc exactionis genus edicto indicebant, & errorem, qui de temporibus eorumq; calcu-

lo suboriri poterat, in huiusmodi indictionibus præcauebant, dum fortè Princeps aliquis medio anni moriebatur, & mox alius surrogabatur, sic vt idem ann' vtriusq; Principis vel Imperatoris annis tribueretur, adeò vt plures anni hoc modo, quàm reuera essent, falsò numerarentur. Incipit autè indictio à Kalendis Septemb. quòd constat eo mense tributorù exactores proprium munus auspicari, vel potius à 24. Septemb. quòd tunc ob collectam annonam subditi tributa soluere possent, siue 8. Kalend. Octob. vt apud Cæsareos, sed nostri Pontificij exordium indictionis à Natiuitatis die assumunt, vt & indictionis & anni numerus à Natali domini simul mutetur, ne tēporum rationes pòst confundantur. Porrò cur annis domini 3. sint addenda, & productum per 15. diuidendum, alterius est loci; similiter cur aureus numerus sic est quærendus, & cur ita epactæ, quemadmodum praxis docet, de qua vide præter alios computum ecclesiasticum Ioann. de Sacrobosco. Adduntur enim 3. quia Christus anno 4. cycli Romanæ indictionis natus est, & partitio fit per 15. quia eadem ultra 15. annos se non extendit, vt modò est dictum.

*Quo mēse
die indictio
olim nu-
merari so-
lebat, &
quo nunc*

Nunc ex prædictis rectè emendatis facile omnia loca in luone 6. parte de caus. cler.

capp. 434. & 435. restitui possunt. Quæ ut
facilius elucescant, omnia etiam corrupta
exempla hic velut in tabula ob oculos pone
mus, ut cuius error tam in Latinis quam
Græcis characteribus commissus cum cor-
rectione nostra conferenti, & cum formu-
la conficiendi formatas litteras constet, quæ
apud eundem Iuonem cap. 433. proximè
præcedente luce meridiana clarior extat, in
quo Latini & Græci characteres exactè
etiam conueniunt, ut nihil
in eodem capitulo desi-
deretur.

EQVNTVR HIC CHA-
 cteres Græci & Latini in prioris epistolæ
 formatæ exemplo apud Iuonem cap. 434.
 sub finem extantes, sed deprauati in Latinis,
 in Græcis autem integri, vt ex di-
 ctis liquet.

Valent Latini.	80.	Summa ex his nu- meris col- lecta est 1439. sed Latini characte- res in de- prauato codice habent sic. Sūma 1539. Nūc eodē ca. post data Treueris characte- res Græci omnino expūgen- di ita se habēt, vt sequitur.	π. υ. α. ω. Δ. α. ϑ. Δ. θ.	Valent Latini.	80.	Summa hinc col- lecta est 679. sed in depra- uato co- dice Lo- uanij a- pud Bar- tholom. Granū an. 1561. impressa est: An- no domi- nicæ in- carnatio- nis 906. indictione 9. vt ibidem videre est.	Exempla hæc depræ- uata ita sunt post- ta, vt a- pud Iuonē extant.		
	400.				400.			1.	30.
	1.				100.			4.	1.
	80.				70.			1.	100.
	100.				200.			4.	4.
	70.				400.			9.	9.
	200.				9.				
	400.				99.				
	9.								
	99.								

CHARACTERES GRAECI
& Latini sequentis cap 435. deprauati quidē
apud Græcos, sed integri apud Latinos, vt
suprà ex correcto à nobis exemplo
constat.

<i>Exemplū</i> π. <i>luonis de- u.</i> <i>prauatum. α.</i>	<i>Va</i> <i>lent</i> <i>Lati</i> <i>nis.</i> 	} 80. } 400. } 1. } 80. } 4. } 1. } 30. } 9.	<i>Summa ex his numeris collecta facit</i> <i>605. sed in deprauato codice est 778.</i> <i>in quo post Data sequitur Anno 906.</i> <i>indictione 9. vt etiam suprà, nec vlli</i> <i>Græci characteres, vt in priori exem-</i> <i>pto, rectè sunt positi, nam ad rem non fa-</i> <i>ciunt.</i>

Taceo nunc alia adhuc errata in dictis
tapp. commissa, quæ magis incuria typogra-
phi, quàm deprauatione manuscripti exem-
plaris (ni fallor) euenerunt, quæ cum facilè à
quouis mediocriter linguam Latinam tene-
te corrigi possint, operæ non duxi precium
eadem hic adsuere, cū etiam totus Iuo Lo-
uani deprauatè sit impressus, multò autem
magis Burchardus, de quo mox dicemus,
Colonix editus, vt cōferenti constabit, quos
opera doctorum hominum tandem aliquā-
do melius & castigatius in lucem prodituros
speramus.

CAPVT XIII.

Exemplū Format arum litter arum apud Bv-
char dum emendatum.

Mirror

Miror denique & Burchardum (qui pri-
 mus vniuersam ecclesiasticam disciplinam
 20. tomis vel libris. Isidorum se priorem lō
 gè superans, optima methodo est cōplex⁹)
 & Gratianum vbi de Formatis epistolis agūt
 nimis corruptos esse, quorum errores vt fa-
 ciliùs cognoscantur, placet hic ordine depra-
 uata simul cum ijs quæ à nobis emédantur,
 quemadmodum in Iuonis decreto fecimus,
 conferre, vt cuius errata constent.

*Burchard⁹
 & Gratia
 nus emen-
 datur, sed
 primò Bur-
 chardus,
 deinde Gra-
 tianus.*

CHARACTERES GRAECI
 deprauatè in Burchardo lib. 2. cap. 22 7. posi-
 ti sunt hi, sed Latinæ notæ eosdem exprimē-
 tes non sunt in eodem cap. additæ, quas
 nos hic adiecimus.

π.	} Valent	80.
γ.		3.
κ.		1.
ω.		80.
ζ.		2.
ε.		5.
ζ.		7.
ε.		60.
κ.		1.
κ.		20.
κ.	8.	
β.	9.	

*Summa hinc collecta facit 276. Dein-
 de sequitur : Data VVormatiæ Idus
 Martij, Anno dominicæ incarnationis
 1012. indictione 10. idque absq; notis
 Latinis Græcas exponentibus, vt modò
 est dictum.*

*Exemplū
 Formatiæ
 epistolæ in
 Burchardo
 deprauatæ*

Cha

DE LITTERIS
 CHARACTERES GRAECI
 à nobis in Burchardo correcti, iuxta modū
 formatæ epistolæ scribendæ ita se ha-
 bent, quibus valor eosdem ex-
 primens Latinis notis
 additur.

Exemplū

Burchardi
 enoydatū.

o.	80.	} Valēt	} Signi- ficāt.	primam litteram Patris apud Græcos.
α.	400.			primam litteram filij.
β.	1.			primam litteram spiritus san- cti.
γ.	80.			primam litteram Petri Apo- stolorum principis.
δ.	2.			primam litteram Burchardi Episcopi formatam scribētis.
ε.	1.			secundam litteram in VValte- rio, videlicet eo ad quem scri- bitur.
ζ.	40.			terciam litteram in Ecmanno, qui litteras defert.
η.	40.			quartam litteram in VVorma- tia, ut loco, ex quo scribi- tur.
θ.	10.			numerum indictionis, que est de anno domini 1012.
ω. μν.	99.			numerum in fine vniuscuius- que formatæ epistolæ adden- dum.

Summa 753. cum in superiori deprauato
 summatantum sit 276.

Vt tacēā adhuc alia leuiora errata in Burchardo commissa, quæ si à nobis subijcerentur, non tam citò huic tractatui finem imponeremus, miror interim summam Latinam Græcis characteribus non fuisse additam, vt paulò antè diximus, & etiam in Iuone dictis capp. factum videmus, nihilominus eadem ex characteribus Græcis facilè elicitur, vt parum sit siue Latina summa addatur, siue non, cùm ex formula epistolæ formatæ exemplum commodè intelligatur. Et hæc quidem in Burchardo.

CAPVT XIIIIL.

Exempla formatarum litterarum apud Gratianum emendata.

Iam ad Gratianum venio, apud quem distinct. 73. sunt duo exempla epistolæ formatæ, quorum prius habet nomen scribentis, cui scribitur, accipientis, ciuitatis, ex qua scribitur, & alia exactè posita, sed Græcos characteres omninò deprauatos. Posterius verò exemplum habet tantùm & scribētis, & cui scribitur primum characterem, scilicet *α*, & *υ*, nec nomen deferentis, vel ciuitatis, ex qua scribitur, adiectum, vel indictionis numerum, et si mox characteres omnes Græcos subijciat, qui etiam aliter se habent in Plantini editione, & aliter in alijs editionibus,

*Gratianus
in diuersis
locis emenda-
datur.*

bus, vt conferenti constabit. Nec spes est exemplum hoc nimis mutilum & mancū corrigendi, nisi nomina dicta ex chirographo aliquo exemplari vel ex alijs locis plenè restituantur, & sic mendosum esse magis, quā quomodo exemplum hoc emēdandum sit, intelligitur. Quamuis putem ipsum Gratianum hoc exemplum tam mutilum de industria posuisse, vt in omnibus est mutilus, sed tum characteres Græcos addere minimè debuisset, qui nihil ad rem faciunt, cūm nomē scribentis, & eius cui scribitur, atque alia nobis non consent, vt suprā dictum est.

GRAECI CHARACTERES

prioris exempli apud Gratianum mutilè positi sunt hi.

Prius exēplū Gratiani mutilum.

π.	} Valēt	}	80.
υ.			400.
κ.			1.
εμίν.			99.

Summa 580. Plantinus hic pro ἀμύβ in fine additō sic habet in marginē: Pro hoc inclusō legitur in manuscripto & Burchardo τ. υ α. π. ς. ε. ζ. η. θ. cūm tamen in impresso Coloniae Burchardo characteres Græci sunt alij, vt suprā constat, & hi etiam deprauati, ex sequentibus corrigendi.

CHA

CHARACTERES GRAECI
cum Latinis notis à nobis cor-
recti sic esse debent.

θ.	80.	} Signi- ficat.	} primam litteram Patris apud Græcos. primam litteram filij. primam litteram spiritus san- cti. primam litteram Petri Apo- stolorum principis. primam litteram Brocardi epistolam scribentis. secundam litteram in VValte- rio, cui scribitur. tertiam litteram in Hermanno, epistolam deferente. quartam litteram in VVorma- tia, ut loco, ex quo scribi- tur. numerum indictionis, que est de anno domini 1012. numerum in fine vniuscuius- que Formate & epistola adden- dum.	} Exemplum Gratianum suprà pos- tum hic corrigimus.
ϛ.	400.			
κ.	1.			
ω.	80.			
ϙ.	2.			
ν.	1.			
ρ.	100.			
μ.	40.			
ο.	10.			
Ϡ. μ. ν.	99.			

Summa 813. cum corruptum exemplum
tantum faciat summam 580. ut
suprà liquet.

Qua.

*Gratianus
in multis
emendatur.*

Quare Gratianus in multis hic est corrigendus, & pro anno dominicæ incarnationis 1002. vt omnia exemplaria habent, ponendum 1012. Nam idem Gratianus in eodem exemplo loquitur de indictione 10. cuius annus dominicus est 1012. non autem 1002. vt supputanti & quærenti numerum indictionis ex dicto anno domini facile constabit, & minimè annus 1002. in quo 15. est indictio. Si enim ad eundem annum addas 3. & productum numerum (vtpote 1005.) diuidas per 15. nihil in partitione restabit; quod tunc numerum indictionis vltimum, scilicet 15. esse significat. Vel si annus domini 1002. retinetur, indictio est mutanda, (quemadmodum lapsum crebrius esse commissum in indictionibus, quàm Christi annis, ex tomis Conciliorum liquet, eò quòd annus domini facilius omnibus est notus, quàm indictio) & pro 10. ponendum 15. id est indictio 15. pro 10. substituenda. Sed tunc ex Chronicis vidèdum, vtrùm hæc epistola formata sit tali tempore scripta, vel ex manuscriptis exemplaribus, cum ex Conciliorum tomis non constet. Quid si postrema duo elementa (vtpote 12.) à sciolo quodam annis domini fuerint detracta, & mensi addita? vt hinc error natus esse videatur, cum non semper etiàm mensis addatur: quamuis hoc non tam verisimile sit, eò quòd an-

Coniectura.
14.

bus domini 1002. postremum elementum 2. retinet, & sic prior castigatio melior est. Porro quid per mensem 12. intelligat Gratian^o, *Quid per mensem* multis dubium esse fortè videbitur, sed facili^{12. Gratianus velit.} s qui tenet antiquitates, sciet Christianos à Martio prius menses numerasse, vt olim tēpore veterum Romanorum, antequàm Ianuarius & Februarius à Numa reliquis fuissent additi & præpositi, fieri solebat, de quo vide Ouid: lib. 1. Fastor.

Marris erat primus mensis, Venerisq; secundus:

Hæc generis princeps, ipsius ille pater.

Vide quoque Antonium Contium I. C. ad distinct. 75. in qua Gratianus de quarti, mensis ieiunio, septimi, & decimi loquitur. I. Cesar etiam cūm annum ciuilem siue communem anno ante Christum natum 45. post Numam ei adijciendo 11. dies & quadrantē ad solarem redigendo correxisset, de quo idem Naso 3. Fastor: Kalendarium à Martio, siue ab ingressu solis in ariete, qui nunc secundum Astrologos est 10 Martij, inchoari iussit, in quo Romani quoque sua comitia auspicabantur, & vectigalia locabant, vnde idē Ouid. ait.

Qui Ianum sequitur, veteris fuit vltimus anni.

Adhæc mundus in Martio factus esse dicitur, & dominus Exod. 12. de eodem mense loquens ait: Mensis iste primus erit in mensibus

D

sibus

sibus anni. Quanquam Hadrianus Iunius li. 3. animaduersor. cap. 8. statuit originem mundi in signo libræ, ob omnium rerum in eodem signo tunc perfectionem, & ob alias causas, & cap. 12. Exod. pro se facit, in quo Deus Moy si præcipit, vt Nisan mensẽ, qui Martio nostro nunc respondet, inter anni menses primum habeat, non ordinem hic in annorum curriculo spectari dicens, sed principatum & dignitatem inter menses ostendi, & à Deo immutari, vt primarij honoris prærogatiua Martio mensi deferretur, quo videlicet gentem Iudaicam singulari Dei beneficio iugũ Aegyptiorũ exuisse constaret, quo item mense nos à potestate diaboli ereptum iri morte Christi teterrima in istũ mensẽ incurfura adumbraretur, sed vtrum eius rationes sint efficaces alijs excutiendum relinquo. Quare Theologi nostri & Canonistæ annum à dicto Martio dignè inchoari tempore æquinoctij vernalis videntur, quanquam secundum diuersos diuersa fuerunt anni principia. Numa enim à solstitio hyemali siue à Ianuario, teste Nasone 2. Fastor. annum suum incepit sic:

Sed tamen antiqui, ne nescius ordinis erres,

Primus vt est Iani mensis, & antè fuit:

Vt Romulus à Martio, qui primum anni mensẽ Marti genitori suo dicauit, vt supra ex Ouidio quoque constat. Arabes & A the-

nien

*Adriani
Iunij inter
pretatio
cap. 12.
Exod.
quàm ve-
ra sit consi-
derandũ.*

nienses à solstitio æstiuiali siue tropico Câ-
cri menses numerare incœperūt, quamuis
iuxta alios à verno æquinoctio Arabes &
Damasceni annum incœperint. Sunt quoq;
qui Arabes à Septemb. annū auspiciatos pro-
diderunt. Iudæi ante exitum ab Aegypto à
Septemb. sub æquinoctiū autumnale, quod
postea iussu Dei mutarunt. Aegyptij & He-
bræi 28. Septemb. Porphyrius tamen perhi-
bet Aegyptios anni auspiciam à Cancro
sumpsisse. Persæ & Græci 28. Octobris, om-
nesque suas habuerunt rationes, cur ita an-
num incœperint. Cōstat item ex Plinio, Ma-
crobio, Gellio, & alijs, quàm varia fuerit a-
pud veteres anni ratio; sic vt non vnâ fuerat
omnibus nationibus temporis computatio,
nec vnâ eadēq; nationes eandē semper tē-
poris rationem obseruarunt. Nam Græci à
morte Alexandri per olympiades nume-
rarunt. Hebræi vel à prima mundi origine,
vel à diluuiō. Romani ab vrbe condita & à
Consulibus, qui etiam ob motuum cælestiū
ignoratiā non statim assequi quod petebāt
potuerunt; vt nec aliæ gentes. Arabes nunc
à Mahumete. Dionysius Abbas, qui tem-
pore Iustiniani floruit, ab incarnatione Ser-
uatoris 25. Decemb. cum Theologis nostris
recentioribus annū inchoauit. Deniq; Clau-
dius Ptolomæus, & omnes ferè Neoterici,

*Anni pris-
cipium cur
à diuersis
nationibus
diuersè mē-
meretur.*

cum Iulio Cæsare ab ingressu solis in ariete. Verum Astronomiæ imperitia fecit, vt anni constitutio apud varios populos varia fuerit, rudis enim sine litteris ac mathesi prisorum ætas fuit, quod vel solus Plinius satis ostēdit longè post natus, qui quo ad mathesin toto (quod aiunt) cælo sæpius turpiter errat, sed hoc ipsum sæculo non auctori est ascribendum.

CHARACTERES GRAECI posterioris exempli apud Gratianum positi secundum exemplar vulgare Parisijs impressum, sed valdè deprauati, sunt hi, vt facilè conferenti exemplar impressum constabit.

Gratiani
posterius
exemplum
de forma-
ta epistola
deprauatū
ex vulga-
ri editio-
ne.

π.	} Valent {	80.
υ.		400.
α.		1.
ω.		80.
β.		2.
β.		2.
ε.	5.	

Summa 570. verum textus dictos caracte-
res Latinis notis postea exprimens sic se habet:
Continet hac formata epistola summam nume-
ri

ri 1315, cum vera summa sit aliter, ut modo dictum est, constat etiam ipsum Gratianum ante annum domini 1315. diu fuisse defunctum, ut hoc exemplum tali tempore scribere non potuerit. Sunt nonnulla exemplaria quoque impressa, quae post ultimum e. habent i. adhuc subditum, & nonnulla characteres Graecos aliter, ut passim videre est.

liter, ut passim videre est.

GRAECI CHARACTERES exempli posterioris à Gratiano positi secundum textum Plantini sunt hi, sed ut superiores valdè deprauati, quorum valorem hic etiam adiecimus.

ω.	} Valent	80.	} Summa 642.
υ.		400.	
α.		1.	
π.		80.	
β.		2.	
β.		2.	
ξ.		60.	
κ.		20.	
η.		8.	
θ.		9.	

Nora quòd hoc exemplum posteriorius, ut supra dictum est, nullo modo ex textu potest corrigi, et sic characteres Graecos non subiecimus absolute

emendatos, ne oleum (quod aiunt) & operam
 perderemus, quia textus in omnibus est mutilus
 & deprauatus, nec scimus, quomodo emendari
 queat, nisi exemplum idē in manu scriptis libris
 plenū inueniatur, vel in alijs codicibus ex Chro-
 nicis, nec ex Conciliorū tomis etiamnum extan-
 tibus colligi potest. Glossa etiā ad eandē distinct.
 73. habet. Hęc distinctio in scholis non legitur,
 quia ea quę ibi cōtinentur in desuetudinem abi-
 erunt, nec modo locum habet, ut nec inde peten-
 dum sit huic vulnere remedium. Quare tolera-
 bilius est nos alicubi herere, quā temerē quidvis
 mutare vel conijcere videri, coniecturis magis
 incertis, quā rei veritate motos.

Contius lo-
 cum Grati
 ani non be-
 ne corrigit

Hanc porrò distinct. 73. Anton. Conti^o
 I. C. summus, & antiquitatis indagator dili-
 gētissimus, optimeq; de omnib^o iuris studio-
 sis meritis, restituere conatur, ut ex Planti-
 ni editione anno 1570. facta videre est, meo
 tamen iudicio (ut cum pace tanti viri hoc di-
 ctum sit) eam non rectē restituit. Nam pro
 illa clausula (qui secundum Græca elemēta
 significat amen) sustinet legendum (qui se-
 cundum Græca elementa significatur S. B.
 (quanquam Plantinus deprauatē habet v. B.
 quę 409. non autem numerum 99. consti-
 tuunt) idque ex vetusto codice (ut scribit)
 emendat, eò quòd hęc duo elementa 99. nu-
 merum etiam significant; sed ἀμὴν potius
 est retinendum, cuius characteres Græci 99.
 nume

numerum faciunt, tum quòd ecclesia com-
muniter auspicetur (vt et hic) à nomine pa-
tris, & filij, & spiritus sancti, atque in amen
desinat, vt omnia sint auspiciatissima; tum
quòd omnia exemplaria hactenus impressa
ita habeant; tum quod ea vox ἀμὴν cum di-
cta distinctione magis conueniat, imò cap.
433. de caus. cleric. part. 6. Iuo dicit apertè ἀ-
μὴν esse legendum, vt eodē loco videre est.

Quòd etiam idem Contius priori exemplo *Contius Im*
epistolæ formatæ apud Gratianum dicit, se *rec. rursus*
pro ἀμὴν, in fine additum legisse in M. S. & *taxatur.*
Burchardo has litteras sequentes. π.υ.α.π.
ε.ε.ε.ξ.κ.η.θ. mirari satis nequeo, cùm in Bur-
chardo sint alij characteres Græci, vt ex su-
perioribus constat, ni ille aliud exemplar
quàm est nostrum impressum habuerit, sed
tunc addere debuisset malè, quia dicti cha-
racteres nullo modo cū exemplo prioris e-
pistolæ formatæ eadē distinct. 73. posito con-
ueniunt, nam conficiunt tantùm 667. cùm
813. esse deberent, vt ex antecedentibus à no-
bis emendatis constat.

Cætera errata in hac distinct. cōmissa sunt
leuia, vt interim taceam, quòd Burchardus
& Gratianus in proprijs nominibus vari-
ant: hic enim in exemplo priori formatæ
epistolæ, quod ex Burchardo (vt confe-
renti constabit) trāstulit Brocardus & Her-
mannus legit atque Vvarmacionis: ille

verò Burchardus, Ecmannus, & V Vormaciensis, sed parum hoc est, postquam res ipsa constet, & prima, tertia, & quarta litteræ cuiusque dictionis hic sint eadem, vt hoc loco factum videmus, & formula scribendi Formatas litteras requirit. Hęc in Gratiano sint satis, & de correctione Formatæ epistolæ, nunc ad alia eodem spectantia veniamus.

CAPVT XV.

Cur inter capita Nicæne synodi nullum sit, quod de formatis litteris mentionem faciat, præsertim cum auctores earum originem inde deducant.

*Quæstio
cur Formata
litteræ
inter capp.
Nicæni Cō
cilij non
reperian-
tur.*

Mirabitur fortasse quispiam, cū Iuo & Gratianus vsum Formatarum epistolarum ex Nicæna synodo introductum referant, nihil in canonibus 20. eiusdem Nicæni Cōcilij sub Syluestro Papa & Constantino Magno celebrati de illis Formatis inueniri. Sed considerandum est testimonio Athanasij Episcopi Alexandrini, capitula Nicæni Cōcilij fuisse 70. in modum & ad formam 70. discipulorum scripta, ex quibus 20. tantum in ecclesia Romana habentur, & reliqua vel combusta sunt ab hæreticis, vel in desuetudinem abierunt, vt constat ex epistola Athanasij & Aegyptiorum Pontificum ad Marcum Papam pro exemplaribus Nicænae synodi scribentium, quia Arriani eorum ex-
pla

pla incenderant, à Gratiano in c. Septuaginta distinct. 16. relata, & ex decreto Iuonis parte 4. cap. 108. atque ex responsione Marci Pontificis de missione capp. Nicæni Concilij ad Athanasium & Episcopos Aegypti, apud Iuonem dictæ partis 4. cap. 109. Item ex epistola Iulij Papæ apud Iuonem eadem parte, cap. 111. & ex epistola Stephani Pontificis ad Luthobium Moguntinum Episcopum apud eundem Iuonem parte 4. cap. 232, nec non apud Gratianum cap. Viginti, distinct. 16. quorum etiam fit mentio sessione 20. Concilij Florentini generalis. At qua incuria & iniuria temporum, vel quorum maleuolentia, reliqua defecerint capitula, vel cõbusta sint, ambiguum est ex dicto capite Viginti. distinct. 16. & ex cap. 232. in 4. parte Iuonis, vbi ait. Capitula Concilij Nicæni testimonio Athanasij 70. in figuram 70. discipulorum scripta non dubitamus. E quibus 20. tantum in ecclesia sancta Romana habentur, sed quo neglectu reliqua defecerint, ambiguum est. Arbitrantur enim plurimi ea Antiocheno inserta Concilio. Item idem Iuonem dicta parte 4. cap. 110. sic ait. Plura quam illa 20. capitula, que apud nos habentur, Nicænae synodi reperimus, & in decretis Iulij Papæ 70. eiusdem synodi esse debere legimus. Constat etiam ex canone 5. Sardicenis Concilij, & can. 20. synodi Antiochenæ plura

Ex 70.
capp. Nicæ
ni Concilij
cur tam
20. extēt.

fuisse quàm 20. capitula, nec non ex Concilio Constantinopolitano, & epistola Innocentij Papæ ad Victricium Rhotomagensem Episcopum scripta. Cæterùm quid mouerit Iuonem nescio, quod sui oblitus dicta parte 4. cap. 108. inter alia sic scribat. Præsentibus nobis (verba sunt Athanasij ad Marcū Papam) 80. in memorata synodo cap. tractata sunt, videlicet 40. à Græcis, Græca edita lingua, & 40. à Latinis, similiter Latina edita lingua. Sed visum est 318. Episcopis spiritu sancto repletis in prædicto Concilio congregatis, & maximè iam dicto Alexandro & Apostolicæ sedis Apocrisiarijs, vt decem capitula adunarentur alijs, atque congruis locis infererentur, & ad formam 70. discipulorum, vel totius orbis terræ linguarum 70. tanti & tam excellentis Concilij fierent capitula, quæ omnem Christianorum informarent orbem. Hactenus Iuo in capit. Septuaginta. Qui locus videtur mendosus esse, & pro 80. legendum 60. atque pro 40. legendum vbiq; 30. quemadmodum etiam sequentia verba ita esse debere docent, alioqui capp. Nicœni Concilij 90. forent. Nam si 10. capitula bis 40. addantur, nonaginta fiunt, quod est contra mentem dictorum capp. & sententiam Gratiani in cap. Septuaginta, distinct. decimasexta, vbi expres-

*Loc^o apud
Iuonem
corruptus
emendatur.*

se habet, à Græcis 30. capitula Græca edita
 lingua, & à Latinis similiter 30. Latina lin-
 gua edita, atque 10. capp. in figuram 70. di-
 scipulorum adiecta, vt ibidem clarè videre
 est. Quanquam quidam, & ex eorum nume-
 ro Alphonfus Pisanus, putant sanctos Pa-
 tres primùm 80. canones edidisse, deinde
 eos ad numerum 70. redegisse, omnesque
 intercidisse, exceptis 20. qui ad nostra vs-
 que tempora cõsentientibus etiam ipsis Ar-
 rianis conseruati sunt. Arabicum quoq; ex-
 emplar, quod Paptista Romanus ex Alexã-
 dria Aegypti Romam attulit, & in Latinam
 linguam transtulit, Canones 80. continet,
 sed ad numerum 70. redactos esse testis est
 Athanasius. Vt vt est, vel Iuo, vel Gratian^o,
 vel typographi errarunt, quemad. in calcu-
 latione numerorum facilis est lapsus. Onu- *Error Onu-*
 phrius in chronico ecclesi. octoginta qua- *phrij.*
 tuor Canones fuisse retulit, sed errat. I-
 tem apud eundem Iuonem 4. parte cap.
 109. loco paulò antè citato in §. His ita
 peractis, pro seruitio legendum scrutinio,
 vel potius scrinio sic: Diligenter inqui- *Alter Iuo*
 rentes in' sanctæ nostræ & Apostolicæ se- *nis locus*
 dis scrinio, &cæt. alioqui enim nullus es- *restituitur*
 set sensus, quanquam istud erratum non
 tam Iuoni, quàm typographo, vel vi-
 cioso manuscripto exemplari adscri-
 ben-

*Locus Gra-
tiani emē-
datur.*

bendum sentio. Et apud Gratianum in cap. Septuaginta distinc. 16. pro apocrisarijs legē dum apocrisarijs, id est Legatis Episcoporum, ut vox ab ἀποκρινομαι deducatur, quōd legati aliquando pro Episcopis respondere cogantur. Quædam exemplaria multò ineptius habent apochryfarijs, quasi ab auro deducantur. Sed ad rem. Quod Arriani capitula Nicæni Concilij incenderint, constat etiam ex epistola Aegyptiorum Pontificum ad Felicem Papam, in qua de infestationibus Arrianorum plurimum conqueruntur. Qui nos (inquiunt apud Athanasium) quotidie infestant, & perdere nituntur, ut facilius nos capere possint, sunt synodica capitula incensa nobisq; sublata. Constat denique Canones authenticos Concilij Nicæni Cōstantinopolim fuisse translatos, ex can. I. Carthag. synodi secundum distinctionem Balsamonis apud Photium, & potissimum ex commonitorio Danielis Notarij in eodem cap. Sub finem etiam eiusdem Concilij rescripta Cyrilli Alexandrini Episcopi, & epistola Attici Episcopi Constantinop. (de quibus in eodem commonitorio fit mentio) sequuntur, quibus authenticū Nicænae synodi è Græco translatum per Innocetium presbyterum & Marcellum subdiaconum ecclesiae Carthagin. ad synodū remittunt, ut ibidem videre est. Vel si quis

exa-

exactius ex Conciliorum tomis postremò editis hæc petat, videat Concil. Carthagin. 6. sub Bonifacio Papa 1. celebratum, & ibi Canonem 4. in quo est Alypij Episcopi responsio ad vera exemplaria Nicæne synodi perquirenda, similiter & can. 5. & 9. & 10. eiusdem Concilij. Videat etiam Concilium Africanum cap. 102. & seq. in quibus sunt rescripta Cyrilli ad eandem synodum Africano. qui & authentica synodi Nicæne è Græco translata per Innocentium suprà dictum transmisit, quæ postea cum alijs epistolis Romam per eundem ad Bonifacium sunt missa: nec non epistola Attici Episcopi cum exemplaribus Concilij Nicæni subiungitur, quæ post ab Africano Concilio similiter ad eundem Bonifacium Papam sunt trāsmissa, ut his rebus diutius immorari non sit necesse.

CAPVT XVI.

Non modò viginti istos Nicæni Concilij 1. Canones, qui circumferuntur, veros ac genuinos esse, sed & alios his plures aliunde ex alijs synodis conquiri posse, ubi & de tempore celebrandi paschatis, prout olim apud Indeos, & nunc apud Christianos habitum sit, agitur.

Non defuerunt etiam auctores, qui hæc 20. capitula quæ hodie ex Concilio Nicæno restant, sibi quoque suspecta esse putarunt, par-

Cur 20. capitula concilij Nicæni hodie

*extantia
nonnullis
scriptorib⁹
sunt suspen-
da.*

partim ob illam Athanasij auctoritatē, partim quod multa in eis referunt esse, quæ recentiore disciplinam ecclesiasticam redolent: Quale est, quòd ca. 3. de *σωρευδικοις*, siue subintroductis mulieribus traditur, nõ enim clero mulierem extraneam secũ habere licebat, nisi matrem, aut sororem, aut auam, vel amitam, vel fortè materterã, et quod can. 11. (vel secundũ alios can. 12. cũ alij aliter Canones distinguãt) pœnitentia imponitur militantibus. Quæ tamen verba veteres Patres Græci & Iustinianus in Nouell. veluti ex Nicœna synodo prolata agnoscunt. Denique illi contẽdunt solũ symbolum, quod Nicœnum vocant, superfuisse, quod haud secus atque euangelium recipi deberet. Canones verò ad ecclesiasticam disciplinã pertinentes pro temporum qualitate mutari potuisse, prout multi postea sunt immutati. Ceterũ multa possunt obseruari velut ex Nicœna synodo recitata, quæ inter ea capp. nõ extant, quale est, vt Pascha die Dominica & 14. Luna post æquinocetium vernale vsq; ad 21. primi mensis celebretur. Citantur & in epistola Iulij Papæ 24. Canones, præter illos 20. passim qui extant, sed illos esse suppositios Contius quodam in loco ad Gratianũ annotauit, quòd nemo eos, ne quidem ipse Gratian⁹, citare ausus est. Ad quẽ locum benè intelligendum obiter sciendum est, plura

*Locus Con-
sij excusi.
1m.*

his

his 24. capp. in ea epistola citare Iulium, sed quæ ad prædicta 24. reducuntur, quæ tamé in Conciliorum tomis ita sunt digesta, vt 27. esse videantur, quia quædam sæpe repetuntur, quæ ordine Alphonsus Pisanus in libella suo de Concilio Nicæno recenset. Et Sardicense Concilium epistolam illam Iulij, in qua 24. prædictos Canones inseruit, videtur agnoscere, cuius Concilij epistolam descripsit Athanasius Apologia sua 2. aduersus Arrianos, & Theodoretus lib. 2. histor. ecclesiast. cap. 8. Item sciendum, Eusebium ipsum lib. 3. cap. 13. 17. & 18. in vita Constantini referre eandem fuisse Concilij Nicæni de fide & Paschæ celebratione sententiam, aded vt non modò concors fides inter eos vigeret, sed etiam vnum idemque tempus in salutari Paschatis festo celebrando ab omnibus obseruandum concederetur. Dissensio enim de tempore festi Paschatis celebrandi erat inter Patres exortadum alij Iudæorum ritum sequendum assererent, alij autem Christianorum consuetudinem vbique ea in re prorsus imitandam censerent, & temporis articulum obseruandum esse, minimeque morem eorum imitandum, qui à gratia euangelica alieni esse viderentur. Lege quoque eundem Eusebiũ in chronicis lib. 5. cap. 21. 22. & 23. de Paschæ celebratione, nec non Sozomenum lib.

*Contium ta
satis.*

lib.1.ca.20. Item Concilium Antiochenum
ca.1.& Constantinopolitanum 1.cap.1.2.&
3, ex quibus facilè cuius constabit, tempus
Paschæ celebrandi fuisse in Concilio Nicæ-
no conclusum, vt mirari satis nequeam ip-
sum Contium de hoc, & 24. Canonib. à Iulio
Papa citatis dubitare, eò quòd Gratianus eo-
rundem nõ faciat mentionem, satis est quòd
idem Papa eos citet in rescripto suo contra
Orientales pro Athanasio & alijs Episcopis
ab Arrianis à suis sedibus deturbatis, idque
sub finem cap.1, vt ex primo tomo Concili-
orum Suriij videre est: Vide & priorem in-
crepatoriam epistolam eiusdè Iulij ad Ori-
entales Episcopos, in qua plurimum capp. in
Nicæno Concilio habitorum, sed hodie in-
ter 20.cap.non extantium, meminit. Simili-
ter & Iuo 6. parte de caus.cleric.27. canones
ex Synodo Nicæna citat, numerosque eorũ
addit. Vide etiam Concilium Antiochenũ
& Sardicense sub eodem Iulio celebrata, in
quibus sæpius fit mentio de capp. in Cõcilio
Nicæno prius habitis. Cõmemorantur & di-
uerſi Canones eiusdè in 1.2.& 3.cap. Cõstan-
tino 1.& 3. cap. Carthagin. 1. nec non apud
Gratianum ca.6 1. dist.50, & alijs in locis, vt
sperem facilè 70. Canones in Nicæna syno-
do factos ex diuersis alijs Concilijs & scri-
ptoribus Ecclesiasticis elici posse, si quis in
Concilijs tomis & alijs libris huc spectã-
tibus

*Confilium
quomodo*

tibus euoluendis diligentem operam impē- *Canones*
 dat, nec non Manuscriptis exemplaribus. *omnes Ni-*
 Audio enim quosdam canones eiusdem sy- *cæn.e syna-*
 nodi Græcè apud Antonium Augustinum, *di haberi*
 Ilerdensem olim Episcopum, nunc verò *queant,*
 Tarraconensem Archiepiscopū, latere, atq; *qui præter*
 apud alios alia capitula & Concilia nondū *20. nunc*
 euulgata esse, quæ negligentia maiorum nō *desideran-*
 strorum hæctenus non sunt impressa, vt ne- *tur.*
 mini mirum esse debeat, si capp. de Forma-
 tis litteris & Paschæ celebratione inter 20.
 capp. non extent, quæ etiam ex alijs locis e-
 licipossunt. Item Franciscus Turrianus lib.
 3. defensionis suæ aduersus centuriatores
 Magdeburgenses habet: Canones Nicæni
 Concilij ex duobus libris antiquissimis A-
 rabicis, à Marcello II. Pontifice habitis qui-
 dam Venetis vertit, in quibus erant omnes
 Nicæni Canones, exceptis 29. quos libri ve-
 tustas consumpserat, & deleuerat. Postea Ba-
 ptista Romanus Alexandria eosdem Cano-
 nes integros Arabicè quoque scriptos ante
 paucos annos reperit, quos ex libro Patriar-
 chæ Alexandrini idem Baptista descripsit,
 verosque esse Canones idem Turrianus as-
 serit, quorum vnus citatus est à Basilio, ali-
 us ab Augustino. Adhæc Photius Constan-
 tinop. scribit in volumine suo de libris à se
 lectis, acta Nicænæ synodi tribus volumini-
 bus à Gelasio quodā scripta se legisse. Po-
 stremo

stremò B. Isidorus Hisp. archiepiscopus in prologo suæ collectionis Canonum & epistolarum, se audisse ait ex duobus de consortio fratrum suorum ex oriente venientium, qui affirmabant se vidisse in oriente ingens volumen actorum synodi Nicænæ.

Causa & necessitas cur veteres Patres eam scrupulosi fuerint in Paschatis celebratione suo legitimo tempore peragãda.

Cur autem veteres illi Patres in Concilio Nicæno congregati hoc vel imprimis ad suum officium & ecclesiæ dignitatem spectare putarunt, vt in Paschate celebrando sic anni tempus obseruaretur, vt ratio mensis & diei, Solisque & Lunę progressionũ in signifero constaret, singulari pietate ac religione moti, hinc est: quia Deus per Moysem Exod. 12. Numer. 9 Deuteronom. 16. Leuit. 23. capp. & plerisque alijs in locis populo Israelitico iussit, vt diem sacratissimi Paschatis tanquam primum legis sacramentum semper obseruarent, solemniter que celebrarent, imò animæ exterminium & vltionem diuinam minabaturijs, qui Pascha circa 14. lunam primi mensis ad vesperam, à qua dies Azymorum exordiuntur, non celebrarent. Verum decreta sanctorum Patrum in diuersis synodis, non solùm Nicæna, sed & Antiochena, Chalcedonensi, Constantinopolitana, & nonnullis alijs sub pœna excommunicationis sanctissimum hunc Paschatis diem dominica sequente post 14. Lunam primi mensis in memoriam Christi

resurrectionis ex causis supradictis celebrari iusserunt. Vnde Victor Romanus Papa ait: Nos solemniter mandamus celebritatem sancti Pasche celebrari debere die Dominica à 14. Luna primi mensis vsque ad 21. eiusdem mensis, vt prædecessores nostri statuerunt. Quid autem per primum mensem intelligat, antè est dictum. Vide Niceph. lib. 4. cap. 36. & duobus seqq. de Paschatis celebratione, inter Asiaticas & Occidentales ecclesias sub finem imperij Comodi quæstionem non paruum esse ortam, dum Asiani Iudæorum ritum seruandum dicerent; quorum nomine Polycrates ecclesiæ Ephesinæ Episcopus sententiam dixit, quos Victor Pontifex Romanus excommunicare statuit, nisi alij Occidentales Episcopi, inter quos fuit Irenæus Lugdunensis Episcopus, eum ab ea sententia abduxissent, Eusebius etiam loco supra citato narrat, diffidium exortum in primitiua ecclesia de Paschatis celebratione circiter annum Christi 194. Victoris Episcopi Romani temporibus. Asiatici. n. illud in ipso plenilunio Martij, morem Iudæorū & D. Ioannis ac Polycarpi exemplū secuti, celebrabāt, Victore & Occidentibus proxima Dominica post resurrectionē celebrantibus Durauit autē hæc contētio ad Nicenā synodū vsq; vt ex eodē Eusebio constat, & Niceph. li. 4. c. 12. vbi ait. Grauius

Dissensio inter Orientales & Occidentales ecclesias de Paschatis celebratione non parua exorta, que à Constantino Magno tandem fuit sopita.

enim admodū tulit Cōstantinus, q̄ audisset quosdam in Oriente festum Paschæ diem non eodem tempore, quō reliquos omnes Christianos, celebrare. Item lib. 8. cap. 19. refert : Dissensio Paschatis celebrandi ad cōsensionem reducta est. Et cap. 24. sub finem dicit: Orientales cum Occidentalibus de Paschate celebrando conuenisse in Concilio Nicceno: similiter & cap. 25. seq. De celebratione Paschatis communi consensu vide eundem Niceph. lib. 12. cap. 32. & 33. Cyrillus quoque affirmat in synodo Niccena cōstitutum fuisse, vt quotannis Archiepiscopus Alexandrinus (apud quē publicè astronomiæ studia. eodem tempore florebat,) Pontifici Romano certum æquinoctij diē significaret, quò Pascha Dominica die post 14. Lunam primi mensis celebraretur. Apud Aegyptios enim, & præcipuè in schola Alexandrina, Astronomica studia vigeant, ob quam causam etiam Plato cum Eudoxo in Aegyptum se contulit, & illic per annos tredecim commoratus est, vbi partim precariò partim pecunia scientiæ Astronomiæ dogmata à sacerdotibus eorum extorsit, eaque rursus in vsum Atticæ Reip. contulit. Quare non immeritò eidem Archiepiscopo Alexandrino demandatum fuit à sanctis Patribus, vt quotannis supputaret quo die cuius mensis Pascha celebrandum esset, sed

Ratio inueniendi diem Pa.

verum æquinoctium tunc temporis 21. Mar-
 tij eueniens, hodie in 10. ferè eiusdem Mar-
 tij anticipauit, sicque alia Paschatis diei inue-
 niendi ratio post excogitata est, & tabella a-
 lia, quam Episcopus Alexandrinus fecit, est
 cõdita, in qua aureus numerus quærebatur,
 & sub hoc littera Dominicalis, è cuius regio-
 ne statim dies mensis, quo festum Paschatis
 sit celebrandum, inueniebatur; ex noto au-
 tem Paschatis festo statim alia quoque festa
 mobilia in notitiam veniebant. Constan-
 tinus Magnus apud Socratem & Nicepho-
 rum etiam conqueritur, Iudæos eodem an-
 no bis Pascha celebrare, vt semper affe-
 ctu vicioso trãsuersi rapiantur potius, quã
 errorem suum corrigant. Item Pius I. Pon-
 tifex Pascha ob resurrectionem domini no-
 stri Iesu Christi die Solis celebrandum sta-
 tuit. Beda etiam inquit, Paschatis plenitudo
 æquinoctium vernum nullatenus præire,
 sed potius subsequi debet, & dominica se-
 quente Pascha celebrari. Denique in Cano-
 nibus Apostol. cap. 7. expressè habetur in
 hunc modum: Si quis Episcopus, aut presby-
 ter, aut diaconus, sanctum Paschæ d' em ante
 veris æquinoctium secundum Iudæos ege-
 rit, à gradu suo deiciatur. Sed hodie (proh
 dolor) ob anticipationem æquinoctij ver-
 nalis certus dies ad celebrandum Pascha nõ
 obseruatur, vt subinde illud festum ad 25.

*Paschatis qua
 olim fue-
 rit, & que
 post excogi-
 tata.*

*Quid caus-
 seest, quod
 hodie Pa-
 scha non*

*celebretur
tempore à
maioribus
nostris præ
scripto.*

vel 26. Lunam primi mensis contra mentem
synodi Niccænæ, & aliarum sequentiū excur-
rat, imò subinde integrum mēsem & ampli.
Vt interim taceam, quod natiuitas Christi
ipsa bruma, die totius anni breuissimo, ce-
lebranda nūc diu post brumam celebretur,
& eodem modo omnes cæteri festi dies, vt
Natiuitas Ioannis Baptistæ die omnium tor-
tius anni longissimo quoque non celebra-
tur. Vnde magnus error in vitam hominū
inductus nisi cohibeatur, in infinitum demū
crescet, et natiuitas Domini post aliquot
sæcula in tempus vernale propelletur, & Na-
talis Ioannis in autumnum, eritq; festorum
& temporum ordo tandem inuersus, erro-
re indies augescente, qui magna socordia &
negligentia superiorum sacerdotum irre-
psit, ab illo vetere Sanctorum Patrū institu-
to. Spero tamen aliquādo exoriturum inter
tot præclara & insignia huius temporis in-
genia aliquem, qui nobis perpetuum Kalen-
darium conficiet, ex quo ritè omnia possint
emendari, vt nō solum Pascha legitimo suo
tempore celebretur, sed & reliqua festa. In
quo cum maxima eius operis expectatione
Pontificem nostrum nunc occupari audio,
idque industria doctissimorum Mathemati-
corum, præsertim Aloisij Liliij & Adriani
zeelstij artificis apud Louanenses præclarissi-
mi. Faxit Deus vt opus hoc perpetuo nomi-

ne dignissimum aliquando lucis vsura fruatur, ad quod benè peragendum Erasmus Reinholdus in tabulis Prutenicis & Alphonsus Rex in suis, atque Copernicus quasi viam strauerunt, cibumque præmansum nostris Mathematicis quasi in os ingesserunt, nisi quod bolos longè durissimos dentibus adamantinis conterendos nobis adhuc reliquerint. Sola tamen difficultas in eo potissimum versatur, quod dicti scriptores in calculatione non omninò cõueniant, ob diuersum Planetarum motum nõ omnibus æquè cognitū, & propter anticipationem æquinoctiorū & Solis in signa ingressum. Aequinoctia enim nunc anticipant, & Sol citius nunc signa quàm priscorum tempore ingreditur, & causa est, quia plus iusto spatio cui libet anno tribuim⁹: sed cū annus sit minor tributo spatio minutis ferè 5. vt alij asserunt, sit vt duodecim annorum intercapedine supersit vna hora, & 228. annorum spatio integer dies. Alij annis 100. alij 134. & alij, 120. qui 8. scrupula esse volunt, anticipari diem integrum ex defectu eorundem scrupulorum, siue (vt alij) 12. minutorum, quæ 5. partem vnus horæ faciunt, ad annum solarem 365. dierum cum 6. horis, & alij aliter, scribunt. Vel potius error hic fit, vt vnus plus diei quadranti deesse iudicet, alter minus, propter ἀνομαλίαν, id est,

*Diuersitas
temporans
anni et eo-
rundem
error vn-
de prou-
niat.*

inæqualem æquinoctiorum præcessionem, quæ veteribus ante Copernicum non fuit cognita, ne quidem Alphonfinis. Aureus etiam numerus nunc 4. dies anticipat, sub quo littera Dominicalis quærenda est, è cuius regione olim dies mensis, tabella ad hanc rem excogitata, statim inueniebatur, qua festum Paschatis sit celebrandum; quo noto alia quoque festa mobilia in notitiam veniebant, ut prius quoque est dictum. Ioannes Regiomontanus vir in Mathesi summus, à Sixto IIII. Pontif. Max. Romam quoque ad Kalendarij emendationem fuit accersitus: sed ille rebus nondum perfectis defunctus est. Similiter & alij à diuersis Pontificibus, sed nemo adhuc opus tam necessarium perfecit, quanquam multi hoc tentarunt, ut Albertus Pighius, qui de ratione celebrandi Pascha & restitutione ecclesiastici Kalendarij ad Leonem X. quoque scripsit, ut nostro tempore Albertus Leoninus Ultraiectensis, & alij Mathematici ad Gregorium XIII.

[CAPVT XVII.]

De numero Episcoporum, qui in Concilio Nicæno primo congregati fuerunt.

Locus Eusebii examinatur, qui aliter est in vita

Poltremò mirari satis nequeo, Eusebium in vita Constantini Magni lib. 3. cap. 9. scribere, tantum 250. Episcopos & amplius in dicto Concilio Nicæno fuisse congregatos, cum

cùm ex eodem in Chronicis & alijs diuersis scriptoribus 318. Episcopos in eadem synodo fuisse constet, & historiæ Socratis Scholastici, verba Eusebij prolixè referentes, lib. 1. c. 5. Episcoporum multitudinem in illo choro ad num. 300. & amplius conuenisse dicant, quanquam idem Socrates eodem lib. ca. 9. de 318. Episcopis referat. Niceph. itidẽ lib. 8. c. 14. circiter 318. Episcopos conuenisse affirmat, & c. 21. eiusdem lib. ait: Conuenerunt enim eò 270. ferè præterea Episcopi, certum enim numerum propter tantam multitudinis turbam referre nequeo, neque id ad eò magno studio sum scrutatus. Sed hic refert verba Eustathij Antiocheni, cùm illic sua verba referat, vt apud eundem videre est. Adhæc alij referunt ad Concilium Nicœnũ 318. quidẽ Episcopos conuenisse, sed 300. consensum & dogmatum sanitatem amplexos esse, reliqui enim numer. 17. cum Arrio 18. aduersus Apostolica dogmata pugnarunt, qui Arrij sententiam prius defendere studebant, sed ex eorum numero tantum 6. in exilium acti fuerunt, cùm alij actis Concilij simulatè subscripsissent. Theodoretus etiam li. 1. ecclesiasti. hist. cap. 7. conuenisse ad Concilium Nicœnum 318. Episcopos scribit. Sozomenus lib. 1. suæ historiæ cap. 17. ait circiter 320. Episcopos in eodem Concilio fuisse coactos. Sunt qui perhibent 270. tantum Episcopos.

Constantini, & aliter in chronicis eius, aliterque à Socrate historico recitatur.

Ratio cur certus numerus Episcoporum

*in concilio
Nicæno co
actōrū sciri
nequeat.*

piscopos conuenisse: alij 270. ferè: nam certum numerum in tanta multitudine reperiri non potuisse fatentur. Zonaras refert ita inter cætera in 3. tomo suorum annalium: Congressis igitur 318. sanctis Patribus, inter quos & sacerdotes nonnulli fuere, & diaconi, atque etiam monachi: quin & Magnus Athanasius adhuc in classe diaconorum constitutus illic aderat. Hactenus Zonaras ex translatione V Volfij. Cõmunis tamen omnium sententia refert 318. Episcopos in eadem synodo fuisse congregatos, vt Optatus lib. 4. contra Donatist. Isidorus de origin. Conciliorum. Photius Patriarcha lib. de 7. Concil. Oecumenic. Gratianus diuersis in locis sui decreti. Platina in vita Syluestri Papæ, sub quo Conciliũ hoc fuit celebratũ, & epistola eiusdem Syluestri ad eandẽ synodũ missa, Onuphrius in fastis, & Iustinianus in Cod. tit. de summa trinit. præter alios à me suprà dictos, & inter recentiores Carolus Sigonius lib. 3. suarum historiarum de Imperio occidentali.

CAPVT XVIII.

Disquisitio diligens de tempore Concilij Nicæni, quæ plurimorum errores discutiuntur & emendantur.

*Noua quæ
stio de tem
pore syno-*

Rursus hic noua difficultas de tempore huius celebris Concilij (conueniunt enim om-

omnes sub Constantino Magno congregatum, sed quo anno, mense, ac die fuerit celebratum, adeò est inter scriptores tã veteres quàm recentes controuersum, vt nihil certi hac de re definiri possit, ita inter eos omnia sunt plena caliginis & cõfusionis) oritur & emergit. Nã Niceph. li. 8. eccl. suæ hist. c. 26. ait hanc synodum in mensis Maij 11. diem, indictionē 23. (vel secundū alia exemplaria 3.) & Consulatum Paulini & Iuliani, incidisse, qui annus 636. ab Alexandri Macedonis regno fuit, vicesimus verò imperij Constantini, ex quo rerum in Britannia potiri cœpit, decimus tertius porrò, ex quo ad Byzantium venit: Synodus verò ipsa Nicœæ annis tribus & paulò longius acta est. Hactenus Niceph. vt postrema editio habet. Socrates lib. 1. suæ hist. cap. 9. refert 11. Kalend. Iunij, Anno 636. post regnum Alexandri regis Macedonum, Paulino & Iuliano Coss. hoc Concilium habitum fuisse. Eusebius verò lib. 4. in vita Constantini cap. 47. dicit simpliciter, non addito mudi vel Domini anno, Nicœnū conuentum 20. imperij Constantini anno actū fuisse, vt encaniorū celebratē Hierosolymis 30. eius imperij anno habitam. Quanquã in chronicis congregationē eius tribuit anno 15. imperij Constantini & anno domini 324. In priori loco videtur finem Concilij spectasse, cūm dicit 20. imperij anno

di Nicœæ.

Locus Eusebij, Socratis, & Nicephorū expenditur.

anno; & in posteriori initium, cum ait 15. imperij Constantini. Ceterum Alexander Magnus anno mundi 3644. obiit, & vicesimus imperij Constantini annus in annum mundi 4291. incidit, à quo aufer dictū num. 3644. restāt 647. cū secundum Nicephorum & Socratē 636. esse deberent, supersunt igitur 11. anni. Nec etiā satis constat, quòd dicti scriptores Nicephor^o & Socrates de annis ab Alexandri imperio habent, quamuis de Coss. cum alijs conueniant. Nam 636. annus Alexandri non potest synodo Nicœnæ aptari, nisi ea foret anno domini 315. coacta, qui annus adscriptis Coss. non conuenit, sed 317. quamuis indictioni 3. conueniat. Io. Abbas cū Eusebio in vita Constantini ait; Conciliū Nicœnū anno Constantini Magni 20. fuisse, sed ex actis ipsius Concilij & epistola Holij Cordubensis Episcopi, qui Cōcilio præerat, consulatu Paulini & Iuliani celebratum liquet, qui in annū 17. imperij Constantini cadit, vt modò est dictū. Antonius Contius & Gerardus Mercator aiunt Conciliū hoc anno Dñi 325. actum fuisse. Haloander & alij anno 326. Nonnulli referunt initiū eius in annū domini 326. & finem in 329. incidisse, sic vt 17. imperij Constantini anno hæc Synodus Paulino & Iuliano Coss. celebrari cœperit, & 20. finita sit, eò quod Nicephorus dicto loco scribat, ipsam synodum annis tribus

*Error in
Nicephoro
et Socrate
de annis
Alexandri
Magni.*

*Varia sen-
tentia au-
thorum de
tēpore Cō-
cilij Nicœ-
ni.*

bus & paulò longius durasse. Alij tradunt initium eius fuisse ad annū domini 327: & alij ad 328. vt quidā in supplemento chronic. Carionis li. 3. vbi inter cætera dicit synodū Niccenam anno 328. Christi inchoatā fuisse, & anno imperij Constantini 19. quē refert quoq; ipso synodi tempore 20 annū imperij sui celebraſſe, ex quo ſciri potest tēpus, quo hæc synodus conuocata est. Carolus Sigonius lib. 3. hist. de imperio occidentali ait, Cōſtantinū cōuocasse Episcopos anno Christi 324. vt Niccææ ad 8. Kalend. Maias proximas cōuenirent, sed prius 11. Kalend. Iunias 318. Episcopi anno 325. conuenerunt. Quidam initium eius referunt ad annū dñi 330. quidā ad 333. & quidā ad 338. Ioannes Lucidus & Hermannus Contractus hanc synodū anno domini 322. celebratam fuisse asserunt. Similiter & Lucas Gauricus in Kalēd. suo ecclesiastico nouo, in quo etiā refert Cōcilium hoc sub Syluestro V. esse habitū, & 16. imperij Constantini anno, quo nihil falsius esse ex chronicis liquet, cū etiam Syluester V. Papa in rerū natura nondum fuerit. Carion scribit in Chronicis suis Constantinū Magnum anno Christi 312. Cæsare factū fuisse ex quo colligitur Niccēnū Concilium anno domini 322. peractum fuisse: adde enim eidē anno domini vicesimū annum imperij Constantini, quo synodus cōpleta fuit, colli-

colliges 332. quem Erasmus Reinholdus summus Mathematicus in suis tabulis Prutenicis sub finē sequitur. Quanquam Onuphrius Maxentiū Cæsarem Aug. 8. Kalend. Octob. anno Christi 312. à Cōstantino Magno victum fuisse scribit, idq; anno 7. imperij eius, ipso 11. & Licinio Coss. & Cōtius refert initium imperij Cōstantini anno Domini 307. vel secundum Haloandrum 308. fuisse, victumq; Maxentiū anno Christi 313. vel secundū Haloandrū & alios 314. vt scriptores nostri longè inter se dissideant. Pselus de 7. sacris synodis Græcorū Oecumenicis ait: Prima (loquens de hac nostra Nicœna) post 300. annos ab ascensione Domini congregata est, vt liquet ex 2. Nicœna in 3. tomo Concilior. à Surio editorum, vbi in margine habetur: fortè legendum est anno 337. aut 315. Cur ait Surius fortè 315. legēdum, cum 1. tomo referat Neocæsariense Cōcilium posterius fuisse Ancyrano, non tamē longo temporis interuallo, & vtrique interfuit Basilius Amasæ Episcopus, anno Domini 320. sub Licino Cæsare martyrio coronatus, teste Eusebio in chronic. Porrò vtraque dicta synodus primam Nicœnā præcessit, & aliæ quædam synodi, partim prouinciales, partim generales, vt idem Surius *sui* oblitus esse videatur. Sed dicet aliquis, cur hæc Nicœna omnium prima esse dicitur, cū

Surius sui oblitus hic taxatur.

oblietio.

tot Concilia eam præcesserint? dicitur om- *Solutio.*
 nium prima ratione auctoritatis & con-
 gregationis. Nam quoad auctoritatem, o-
 rigo Conciliorum vniuersalium à tempori-
 bus Apostolorum processit, sed nunquam
 ante tempora Constantini Magni conce-
 sum fuit Episcopis totius orbis in vnum lo-
 cum conuenire, eò quòd Imperatores ante
 ipsum in omnes Christianos sæuirent, vnde
 Canones Conciliorum generalium à Constā-
 tini temporibus numerari prius cœperunt.
 Ad rem. Nicephor. lib. 8. cap. vigesimo sex-
 to, Cassiodorus lib. 2. tripart. cap. 14. & So-
 zomenus lib. 1. cap. vltimo scribunt, Con-
 stantinum Magnum Nicœæ peracto Con-
 cilio statim vicennialia celebrasse, quamuis
 Eusebius in chronic & idem Cassiodor. in
 Catalogo Coss. & Imperatorum ea Nicome-
 diæ celebrata fuisse referant, vt inde colligi
 posset hanc synodum initium habuisse 17.
 Constantini anno, vel paulò antè, peractam
 verò fuisse anno 20. eiusdem principatus, vel
 prope exitum anni 19. qui conuenit anno do-
 mini 329. Vel ceptam hanc synodum anno
 16. vel 15. Constantini imperij, præsertim
 si rationem habeamus eius temporis, quo
 Imperator istud Concilium celebrandum fo-
 re indixit, vt suprà ex Sigonio & alijs con-
 stat, eò quòd Eusebius in chronic. congre-

*Ratio eorum
auctores
de tempore
synodi Ni-
cæne va-
riant.*

*Locus Sô-
zomeni,
Nicephori,*

gationē eius anno 15. imperij Cōstantini tri-
buat, et anno dñi 324. sed æra conuenit anno
Dñi 326. similiter & Consules, vt eadem sy-
nodus in 15. principatus eius & annū domi-
ni prædictū incidere non potuerit. Quode-
quidem discrimen nasci potuit vel ex tēpo-
re, quo synodus ista Nicææ mansit: Vel ex
eo, quòd non omnino conueniat inter histo-
ricos de initio imperij Cōstantini. Nā Ni-
cephorus lib. 8. c. vlt. habet Cōstantinū de-
functū fuisse anno 32. imperij sui, & anno
dñi 342. Hieronym. anno Dñi 340. Ioannes
Lucidus verò 339. Socrates li. 1. c. vlt. scribit
eum mortuū fuisse anno 31. sui principatus.
Vel ex varia Coss. obseruatione, in qua chro-
nologi vbiq; variant, vt liquet ex Halicarn.
Liuius, Casiodoro, Haloandro, Glariano, Cō-
tino, & alijs recentioribus præter veteres. Vel
deniq; hinc error nasci potuit, quod alij scri-
ptores initiū huius synodi spectarint, & alij
finē, cum eadē annis tribus & paulò longius
durauerit, vt suprā ex Nicephoro constat.
Sunt qui referūt hanc synodum anno Chri-
sti 320. indictam, & 17. anno Cōstantini
principatus, 20 die Maij, & Arrianam hære-
sin eo iam defuncto prius à synodo damna-
tā fuisse, sed quam illud vanū sit, ex Eusebio
& alijs chronologis constat. Sunt etiā qui af-
ferunt sub Iulio Papa hanc synodū captam
& peractam esse, vt Sozomenus lib. 1. c. 13.
Nice-

Nicephor. lib. 8. cap. 14. Beda de temporib⁹, Gratiani
 Gratianus 16. dist. in cap. Sexta synodus, & Gratiani
 alij, sed chronologia manifestè hoc redargu- emenda-
 itur. non enim potuit istud Concilium Iulio cõ
 venire, qui prius post Marcum Pontificem
 successorem Syluestri electus est Papa, & eã
 dignitatem mortuo iam Constantino susce-
 pit. Quare cõstanter asseuerandum est istã
 synodum inchoatã & peractam esse sub Syl-
 uestro I. qui Vitum & Vincẽtium Legatos
 ad eam misit, quod ratio temporum manife-
 stè probat, & Eusebius, Hieronym. Lucidus
 in chronic. Isidorus in principio Concilio-
 rũ. Platina in vita Syluestri, alijque testãtur:
 nisi dicere velimus, in suprà dictis auctori-
 b⁹ typographorum errore Iulium pro Sylue-
 stro fuisse positum. Taceo nunc alia adhuc
 errata: Nam Nicephorus in vltima editione
 legit indictione 23. cùm circulus indictionũ
 non excedat 15. ordo enim tunc ad principi-
 um redit, vt antè dictum est; & 11. die Maij,
 cùm Socrates loco suprà dicto 11. Kalend. Iu-
 nij habet, qui est 22. dies Maij. Onuphrius in
 chronic. & suis factis putat mense Aprili hãc
 synodum fuisse coactam, alij 19. Iunij. Sigo-
 nius suprà scribit 11. Kalend. Iunias Episco-
 pos 318. Niccæ fuisse, & alij aliter in Iulio,
 tãta est annorum, mensium, & dierum apud
 Ecclesiasticos & prophanos scriptores incer-
 titudo, quod veteres per Imperatorum non
 Christi annos numerarint, qui quod sæpius

Nicephorũ
 error in nu-
 mero indi-
 ctionis.

mutarentur planè incertam temporum rationem reddebant. Taceo etiam quòd ad præfationem Nicœni Concilij in operibus Clementis nuper Parisijs denuò impressis, sic legatur: Beatissimo Syluano in vrbe Roma Apostolicæ sedis antistite, Constantino Augusto & Licinio Cæsare, consulatu Paulini & Iuliani virorum clariss. ab Alexãdro 336. anno, mense Iulio, 13. Kalend. Iulij, &c. Item ad inscriptionem 20. capp. Concilij Nicœni proximè sequentem ita: Concilium Nicœnũ actũ esse sub Constant Imper: Paulino & Iuliano Coss. fratribus 363. 3. Kalend. Iulij. Quid ineptius: illic enim 336. & 13. Kalend. Iulij habet: hic verò 363. 3. Kalend. Iulij; præter id quod Syluanum pro Syluestro ponat, vt apud eũdem videre est. Hæc ideo tam latè & prolixè refero, vt in posterum diligentius imprimantur libri, & vt scriptores seriem temporis exactius prius ruminet (quod cum omnium pace dictum sit) quàm suas lucubrationes in lucem emitant. Et quanquam in re tam dubia & incerta nihil certi asserere velim, vt quo anno Christi, quo mense, quo die, & quibus Coss. hoc Concilium Nicœnum fuerit celebratũ,

*Auctorcer
sum tẽpũ
de Conci-
lio Nicœ-
no desi-
gnat.*

videtur tamen mihi eam temporis rationẽ quæ apud scriptores est frequentior securo, sacrosanctam hanc synodum I sub Constantino Magno, Paulino & Iuliano Coss. anno Christi 325. indictione 13. die 20. Maij; &

11. an.

11. anno Pontificatus Syluestri I. aduersus
Arrij blasphemias cœptam, & 329. vel cir-
citer absolutam fuisse.

CAPVT XIX.

*Coronis est huius operis, in qua presentibus
exemplis docet auctor, quanta fuerit maiorum
nostrorum negligentia in conscribendis ecclesia
actis, & conseruandis veterum monumen-
tis, consiliūmq̄e dat de iure Ca-
nonico rectè emen-
dando.*

Hæc habui, quæ de Formatis litteris emē
claudis et alijs auctorum erratis huc pertinē-
tibus in medium adferre potui, à me idē in
lucem emissa, ne studiosi iuris Pontificij &
rerum Ecclesiasticarum antiquitatisq̄; diu-
tius hoc commodo priuarentur, licet vsus
Formatarum hodie in desuetudinem vene-
rit, atq; vt omnibus constaret, quàm multa
perperam in iure Canonico nec non ecclesi-
asticis historijs (quæ multò negligētius quā
prophanæ sunt scriptæ) emendata sint, vt
vix vnus sit scriptor huius rei, quin suos er-
rores nimis crassos habeat. Dolendum sa-
nè est chronicorum ecclesiasticorum, quæ
in meliori memoria sunt dignissima, tan-
tam perturbationem esse, & tam incultè
tamque negligenter & supino iudicio con-
scripta esse, vt nec auctoritatem nec gra-

*Conclusio
huius ope-
ris cū quæ-
dam corō-
nide ac
exhorta-
tione.*

uitatē subinde habere videātur. Taceo nūc, tomos Conciliorū partim mutilè partim incorreçtè adhuc emiffos, ex quibus tamen ius Canonicū & præfertim eiusdem decretū est conflatū, vt nihil aliud fit ius Canonicū, quā abbreviatio quædā tomorum Conciliorū, quod Gratianus in suo decreto & Raymū- dus in fuis decretalibus magis congesserunt, quā digesserunt, tum quòd nec linguę Latinę & Græcæ, tum quòd nec historiarū & aliarū rerum hic necessariarū, ob barbarū sæculum in quod inciderunt, adeò periti fuerint. Quod tamen eo animo à me dictū non est, quasi eos damnē, & fictas esse dicā prisco rū Pontificum epistolas, eò quòd non sic putè ac Latinè loquuntur, vt scriptores illorū temporum sunt locuti, quemadmodum plerique nostrū adhuc hodie facere solent, vt cū eleganter loqui possint, interdū tamen communi sermone vtuntur, (alioqui epist. D. Petri, D. Pauli, D. Iacobi, & aliorū etiam ob similitudinē simplicis characteris essent reiiciendæ. Quis enim Græcorum ita loquutus est, vt D. Paulus ad Corin. sic: Neq; vt à vobis iudicet, aut ab humano die, vbi diem (siue *ἡμέραν* Græcè) pro iudicio posuit. At sermo Pauli non fuit in persua sibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis, vt ipse ait 1. Cor. 2. qui etiā Tarsensis fuit Ciliciæ regionis, vbi omnes subbarbarè loquebantur Græcè. Origenes quodam

dam loco ait, Apostolos nō ignorasse in quæ impingebant, de quibus nō curabant, sic B. Gregor. stilum suū incultum & inelegātem excusat, & quidā veteres in studio humanitatis alioqui benè docti, sunt rudi sermone delectati, vt Hieron. benè dixerit: sermonē purū aures tantū ferire, simplicē autem ad cor penetrare. Lactantius etiā auctor est multos sua ætate fuisse, qui Christianam religionē propterea deriderent, quòd oratio in sacris biblijs tam esset inculta, cū Christus noster seruator omnis doctrinæ ac sapiētiae largitor etiā populariter cum Iudæis est locut⁹, vt à quouis intelligi possit) sed vt Theologos nostros & Canonistas ad ius Pontificiū emendandū melius excitem, cū dolendum sit, & perfectò valdè dolendū, tam nunc esse mutilā & contaminatā veteris ecclesiæ atq; iuris Canonici memoriā, Ecclesiasticosque nostros exiguā, aut nullam, aut minorē sanè quàm hactenus, huius rei curā gerere, quæ ad taliū monumentorū restitutionem & cōseruationē omnino est necessaria. Commodè hoc fiet, si ex optimis chirographis exemplaribus vndiq; conquirendis, Theologorū scriptis, historijs ecclesiasticis, atq; alijs scriptoribus huc pertinentibus, ius Pontificium emendetur, inscriptionesq; titulorū nimis adhuc viciatę cū textu (ingenio cum iudicio adhibito) maturè corrigantur, rationesq; emendationū ac castigationū paucis addātur.

*Consilium
de iure Canonico diligentius
emendando.*

Nam apertè constat ius Canonicum ita esse incorrectum, vt in inscriptionibus alter sæpe Pontifex pro altero ponatur, & vnus ecclesiæ doctor pro alio citetur, vel erretur in numeris, vt lapsus typographorum in numeris est facilis, quorum olim tam crassa fuerat inscitia, & præsertim librariorum, vt libros non tam imprimere vel describere, quàm discerpere atque maculare videntur, vt taceam de textu (quod omnium adhuc maximum est) nimis mutilo & incorrecto, quemadmodum in cap. Ea quæ, extra de offic. Archidia: cimilia pro cimelia, Græcis κειμήλια, & id genus sexcenta loca ponuntur. Quod vt verum esse plenius cognoscatur, exempla aliquot ex Decretalibus & Decreto in medium adferre placet. Capitulum, Ex parte, de rescript. lib. 1. tit. 3. Inscriptio est, Clemens IIII. restituendum Clemens III. quod & temporum ratio docet ita esse, ac chroniconum lectio. Nam constat Gregorium IX. qui decretales in ordinem redegit, Clementē IIII. antecessisse, & sic decretalem sequentis Pontificis referre non potuit. Item cap. Tu nos, eiusdem lib. tit. 22. de cleric. peregrin. inscribitur Alexander III. cum ex chirographis vel chirographis exemplaribus & 3. tomo Conciliorum Surijs constet esse Alexandrum III. quod etiam ex ipsa serie & consequentia capp. intelligitur. Nam sequē

*Inscriptio
res due
in decre.
t alibus re-
stituuntur.*

tia sunt Innocentij III. & Honorij III. Pō-
 tificum, qui Alexandrum III. longo tem-
 poris spatio præcesserunt, vt ordo & series
 Pontificum nobis ex chronicis ostendunt.
 Alexander enim III. fuit Pōtifex 4. ab ipso
 Gregorio IX. & Clemens III. ab eodē 6. Pō-
 tifex. Et quanquam Onuphrius in suis chro-
 nicis omnia restituisse putetur, quæ ad seriē
 Pontificū & ecclesiasticas historias pertinet,
 habet tamen & ille tum hic tum alibi suos
 adhuc errores crassiores, (quod pace tanti
 viri dixerim) licet tot annos in bibliotheca
 Vaticana Romæ desudauerit, adē vt sui ob-
 litus sæpe in vno eodemq; Papa ordinē & tē-
 pus confundat, dum in Chronicis aliter de
 ordine, annis, mēlibus, & diebus, quibusq;
 Pontificū Romæ p̄sederit, & aliter in Fastis,
 aliterq; in catalogo Pontificū ad opera Plati-
 næ referat, vt nō chronicon conferenti sed
 achronicon interdū conscripisse videatur.
 Nā præter alia errata nimis crassa, in eodem
 catalogo Gregor. IX. facit 185. Pōtificē post
 D. Petrū, Alexandrū III. facit 188. & Cle-
 mentē III. refert 190. verū in Fastis suis eū-
 dē Greg. facit 180. à Petro Pōtificē, Alexan-
 drū III. à Petro 183. & Clementem III.
 refert 185. post Petrū, vt meritò Balduin⁹ in
 præfatione ad opus Optati Ep̄i Mileuitani,
 & Gerardus Mercator in sua chronologia,
 eundē in multis taxēt, quasi nō benē 15. annis
 in Vaticana bibliotheca (vt de se gloriatur)

Onuphri⁹
 taxatur.

Romæ defudauerit. Quanquã quòd feriem Pontificum aliter posuerit in catalogo et aliter in fastis suis excusari potest, si dicamus eum in catalogo posuisse etiam Pontifices per dissensionē electos, & in Fastis solū verè electos cōmuni Cardinaliū consensu, sed nescio quomodò illud excusatur, quòd scribat hūc vel illū Papam tot annos, dies, & mēses sedisse in Apostolica sede in suis chronicis, cum aliū numerum in fastis habeat, & aliū in catalogo ad opera Platinae, vt paulò ante diximus, nisi culpā omnē in typographorū negligentia quis reijciat. Sed ad rē. Fateor tamē ipsas decretales meliori ordine à Raymundo cōpilatore factas esse, quã ipsum decretū à Gratiano, cuius etiã dicta sicut alterius doctoris quotidie reprobantur. In eadē sententia est Cardinalis doctissimus Hosius lib. 2. de legitimis iudicijs rerū ecclesiasticar. inter alia sic de Gratiano scribēs: Qui libros eius legit attentius, riuulos eū potius aliorū compilatorū consecratū, quàm ex ipsis fontibus hauisse pleraq; reperiet. Alibi etiã ait: Præstat autē hæc ex ipsis fontibus haurire, quã ex Gratiano nescio quæ mutila producente. Itē Pighius Campensis lib. 4. ecclesi. Hierarchiæ cap. 8. Gratianū quoq; perstringens pleraq; sine iudicio eum compilasse in hunc modū refert. Anastasiū II. Pontificem sanctum & orthodoxum infamat Gratianus

*Iudiciū D.
Hosij Car.
din. & D.
Pighij Cā.
pensis de
Gratiano.*

nus ille decretorū compiler, vt multa col-
 legit & congeſſit ſine iudicio, qui ex neſcio
 qua conficta & mendaciſſima hiſtoria geſto-
 rum Pontific. Roman. hanc de illo fabulam
 adſcribit, & ſuæ illi cōpilationi 19. diſt. cap.
 Anaſtaſius, his verbis: Anaſtaſius II. natio-
 ne Romanus fuit tēporibus Theodorici re-
 gis. Eodem tempore multi clerici ſe à com-
 munionē ipſius abegerūt, eò quod commu-
 niſſet ſine cōcilio Epiſcoporū vel presby-
 terorū & clericorum cunctæ eccleſiæ catho-
 licæ diacono Theſſalonicenſi, nomine Pho-
 tino, qui cōmunicauerat Acatio, & quia vo-
 luit occultè reuocare Acatiū, & non potuit,
 nutu diuino percuffus eſt. Haecenus Grati-
 anus. Quod ea vaniſſima ſunt, primū vel ex
 ſola eiſdem Anaſtaſij epiſtola ad Impera-
 torem Anaſtaſiū ſcripta, & in Conciliorū to-
 mis extante (quæ etiam citat Nicolaus I. in
 reſponſis ad cōſulta Bulgarorum, ipſumque
 Anaſtaſiū ibidē vocat apoſtolicū Pontificē.
 vt cap. 14. & 15. videre eſt) poſſunt argui. Nā
 in ea loquitur Acatiū dudum mortuum eſ-
 ſe, ac iuſtiſſimè ipſum à ſede Apoſtolica dā-
 natum fuiſſe, vt ibidem patet: Deinde va-
 nitas ex eo emergit, quod cū Felix huius
 nominis III. Pontifex Acacio Conſtantino
 politano Epiſcopo ſententiā condemnati-
 onis, qua dignitas ei abrogata fuit Epiſcopa-
 lis, miſiſſet, & ipſe Acacius mente ſenſuq; o-
 mni priuatus primus nomen Pontificis à ſa-

*Cōſutatio
 hiſtoriæ
 aut potius
 fabulæ de
 Anaſtaſio
 II. apud
 Gratianū
 duplex,*

cro albo ex emisset, paulò post viuentē adhuc Felice Romanæ ecclesiæ Papa mortuus est, vt ex Nicephoro lib. 16. cap. 17. & 19. & Euagrio lib. 3. cap. 18. & 23. liquet. Basilius Cilix enim memoriæ prodidit apud eundē Niceph. cap. 17. Fœlicem Acacio condemnationis sententiam, qua dignitas ei abrogaretur, misisse, eamq; ei in sanctiore sacrario à monachis Dij monasterij redditam esse. Et eam ob causam sectatores eius multos ex eis quos dixim⁹ monachis occidisse, quosdā vulneratos reiecisse, nonnullos verò custodijs inclusisse, atq; Acaciū vsque ad eò condēnationē eam non respexisse, vt mente sensuq; omni captus, primus ipse Papæ nomen è sacro albo exemerit. Et ille ita & animo & corpore vinc̄tus breui post cōmunē omnibus ingressus est viā. Ideoq; Anastasius II. nō potuit Acaciū reuocare diu defunctum adhuc viuentē Fœlice, post quē prius fuit Gelasius Papa, deinde hic Anastasius. Adhęc quis vnquā audiuit Episcopū à clero excōmunicari, vt refert Gratianus, cū à minori maior excōmunicari nequeat. Sed ad tollendū hunc errorē, sciendū Anastasiū Imperatorem eodē tēpore in viuis existentē à Deo fuisse percussū, eò q̄ Acacium reuocare voluerat, vt ex Hormisdæ huius nominis I. Papæ vita apud Platinā constat, in qua refert eundem Imperatorē fulmine ictū fuisse, tū propter hæresim, tū vel maximè, quia lega-

*Error de
Anastasio
Papa hic
tollitur, et
factū Ana-
stasio impe-
ratori ad-
scribitur.*

legatos ab Hormisdæ sæpius & ab Anastasio II. Pontifice missos contra ius gentium magna contumelia affecerat, & quia Acacio hæretico fauebat, adeò vt Anastasius Papa eundem propterea excommunicauerit. Itē Nicephor. lib. 16. cap. vltim. ait; Anastasium Imperatorem fulmine afflatum post 88. vitæ annum, vt in margine habetur, licet in textu aliter sic: Cum animæ suæ exitio imperium Romanum 27. annos infeliciter administrasset, menses tres, & totidem dies. Legitur quoque Anastasius Imperator viuens ex sacro codice expunctus, & Hierosolymis anathemati subiectus, eò quòd synodo Chalcedonensi quidam iudicarunt eum aduersari, qui etiam Anastasio Papæ superuixit, & post obitum Zenonis factus Imperator, vt cap. 24. apud Niceph. li. 16. constat. Martinus Polonus in vita Anastasij Imperatoris etiam habet eundem per ictum fulminis subitò diuino iudicio interiisse, & legatos Hormisdæ ad se solemniter missos, vt ab hæresi Arriana recederet, non solùm non audire, sed nec videre voluit. Quanquã

Cur Platina per omnia non sic credendū, nec etiam Gratiano, in ijs quæ ad historiã spectant.

ad

ad fidem historiæ spectant non est ita Gratiano credendū, & præsertim titulorum inscriptionibus, sed alij auctores etiam sunt legendi, quorū fides apud doctos diu fuit probata. Quod vt verum esse plenius intelligatur, vnum adhuc locū nimis viciosum hic adscribā. Inscriptio quædā extat apud Gratianum 31. caussa. q. 2. ca. De neptis tuæ coniugio sic: Idem Sacratio Regi Aragonū. Hic duo sunt errata Nam pro Sacratio legendum & restituendum Sanctio, qui anno dñi 1058. vixit, vt ex chronicis regum Aragoniæ constat, in quorū catalogo Sacratius eo nomine dictus non extat. Habet etiā Iuo lib. 6. cap. 109. suæ Pannormiæ rege Sanctio, sed parte 8. c. 24. siudecreti malè Satino, nisi sit mēdū typographi: & responsio Urbano huius nominis II. Pōtifici adscribenda, non Hormisdæ I. quingētis & eò amplius annis prius mortuo, sub quo etiam regnū Aragoniæ diu post erectū nondum extiterat, vt (Idem) non ad proximè præcedentē Papam sit referendum, quæ admodum ex historijs liquet, sed ad Urbanū II. inter cuius initiū & Hormisdæ anni 574. intercesserūt, secundum Onuphrium in Fastis & chronicis, et secundū alios aliter. Hormisdæ enim Pontifex creatus est anno dñi 514. iuxta Onuphriū, & Urbanus II. anno dñi 1088. sed iuxta Christian. Massæum & Marianū Scotū, Hormisdæ anno 515. & Urbanus 1086. Rursus Henricus Pantaleon &

*Gratiani
aliter loc^o
emenda-
tur.*

Mar-

Martinus Polon⁹ cum Ioan. Funcchio aliter habent, ut apud eos videre est. Breuiter, qui cum iudicio versatur in decreto, videbit ipsum Gratianum multa mutilè edidisse ac falsò, quæ ex fontibus, vnde deprompsit, sunt restituenda; itè non tam Latina & distincta esse videbit quæ de suo ingenio profert, atq; ea quæ ab alijs accepit, ut conferens meridiano sole clarius videbit. Quare præsens Pontifex Gregorius XIII. longissima vita dignissimus rectè facit, quod nunc serio de emendando Gratiano omnium quos illa ætas tulit diligentissimo cogitat, ut viros doctissimos ex omnibus orbis nostri angulis propterea Romam euocet, quorum opera ipsum Gratianum tot erroribus maculatum repurgare non cessat, qui nobis vno Decreti volumine ex diuersis synodis & ecclesie doctoribus non vulgari diligentia ut illud seculum tulit concinnato, omnem ecclesiasticæ disciplinæ antiquæ & synceræ thesaurum conseruauit, sed temporum iniuria (ut modò diximus) valdè deprauatum, quem tamen labore atque studio eruditissimorum hominum, qui in Italia præsertim tot antiquis bibliothecis instructa plurimi sunt, corrigi & emendari posse confido, longeque melius si omnia Concilia extarèt, quorum plurima nunc vel tota desiderantur, vel imperfecta & incorrecta cum maximo superiorum ecclesiasticorum pudore atque negligentia extant.

*Lam Gre.
g orij xiiij
Pontificis.*

Quod

Quod si Sãctitas sua hoc opus tam benè (v̄t audio) inceptũ absoluerit, immortalẽ ex re præclarissima. & vtilissima ab optimis q̄busque gratiã referet, & à Dño nostro Iesu Christo, cui Vicariã operã in terris imp̄dit, æterna præmia consequetur. Sed tamẽ quod pace castigatorũ Gratiani dictũ sit, præstat prius (meo iudicio quamuis exiguo) tomos Conciliorũ ex bibliothecis omnibus antiquis & chirographis exemplaribus vndiq; conquirendis supplere, quã emẽdationi ipsius Decreti extrema manus imponatur, eò quod multa Concilia (v̄t modò diximus) non extant, vel mutila & imperfecta extãt, quæ adhuc situ obducta in vetustioribus, p̄cul dubio monasterijs & alijs locis, ni hominũ perueritate multa sint combusta, latent, ex quibus tanquam fontibus Gratianus suũ decretum compilauit, quod nihil aliud est, quã epitome tomorũ Conciliorum, v̄t suprã diximus. Vtinam adhuc alter Petrus Crabbe Minorita, & alter Laurentius Surius Carthusianus, optimè de ecclesia omnibusq; ecclesiasticis dũ viuerent promeriti, quod nobis plurima Concilia hæctenus desiderata, licet non omnia & nõ benè correctã, magnis laboribus & summa industria vndique conquisita tanquã postliminio restituerint, prodiret, qui nobis tomos Conciliorũ integros & benè castigatos ad hæresim extirpandã hoc tempore plurimũ quoq;

valẽ;

salituros, (cùm nihil aliud sit noua hæresis, quàm resuscitatio veteris à diuersis Concilijs sæpius damnatæ) tandè daret, vt doctissimus vir D. Anton. Augustin. olim quidem Ilerdensis apud Hispanos Episcopus, nunc verò Tarraconensis Archiepiscopus, quem multis manuscriptis exemplaribus tã Græcis quam Latinis nondum in lucem emissis ad hoc opus perficiendum instructum esse audio. Non vnus tamen adhuc hominis est, sed plurium auxiliares manus requiruntur, hæc omnia posse benè perficere, atque omnibus numeris absoluere præsertim si Græca Concilia tunc temporis Græcè habitatorum Concilijs adijciantur, eaq; melius quàm hæctenus videre licuit Latine transferantur, atq; vulgares translationes antiquæ paginas tantum implentes, tanquam superuacaneæ in noua editione omittantur, & ex diuersorum exemplorum collationibus errata sæpius commissa diligentius inuestigentur, maturoq; iudicio emendentur.

Larus Antonij Augustini archiepiscopi Tarraconensis.

Quod nobis concedat omnium largitor deus, cuius nomen benedictum

in sæcula sæculorum,

Amen.

F I N I S.

